

DE
MILITAIRE SPECTATOR.

TIJDSCHRIFT

VOOR HET

NEDERLANDSCHE LEGER.

L'esprit d'examen nuit à la discipline; l'étude des droits fait souvent oublier
l'étude des devoirs.

BLONDEL.

HOOFD-REDACTEUR

J. C. van Rijenvelt.

DERTIENDE DEEL.

NOVEMBER 1844. — N° 5.

BREDA,
BROESE & COMP.
1844.

*De ondergeschikenden verklaren
dat dit Tijdschrift toe-komen
Drukking is gedrukt en door
hun hand is uitgegaan*

Spida, 13 December 1844

Broese & Comp

MILITAIRSPECTATOR.

TUIDSCHRIFT

ANDERLANDSCHE NEDERLANDEN.

Verloft te Amsterdam bij de Drukkerij van J. G. van Nijneveld, N. 9.

HOOFD-REDACTEUR

J. G. van Nijneveld.

DERDENDE DEEL

NOVEMBER 1844. N. 9.

BRONZE & COMP.

1844

Militaire Spectator.

De MILITAIRE SPECTATOR verschijnt maandelijks, in Nos. van 3 vellen druks; zoodat de Jaargang uit 36 vellen druks (behalve de bijvoegsels, die gratis geleverd worden) bestaat, en voor f 6,25, uitgenomen de platen en kaarten, welke afzonderlijk betaald worden, aan de respectieve geabonneerden wordt afgeleverd.

Men abonneert zich bij alle Post-Directeuren en Boekhandelaren door het geheele Koninkrijk. Alle inzendingen voor dit Militaire Tijdschrift bestemd, geschieden vrachterij aan de Uitgevers BROESE & COMP. te Breda, of aan den Majoor der artillerie, VAN RIJNEVELD, te Nijmegen, met het opschrift: voor den Militairen Spectator. Voor oorspronkelijke opstellen kan een vastgesteld honorarium gevorderd worden, te ontvangen bij de Uitgevers, na de verschijning van het 6de en 12de nummer. Het verlangen daartoe moet kenbaar gemaakt worden bij de inzending der opstellen.

LICHT EN SCHADUW,

OF

GEMEENZAME MILITAIRE BRIEVEN

OVER

EEN REISTOGTJE NAAR DE PRUISSISCHE RIJNGEWESTEN, IN
DE MAANDEN AUGUSTUS EN SEPTEMBER 1842.

(Tweede gedeelte.)

II.

INHOUD.

Koninklijk feest in den Bockerschen tuin; inrigting van het feest. — De genoodigden passeren de revue. — Een oud figuur: de generaal de CROSSAND. — De Aartshertog JOHAN van Oostenrijk, van meer nabij gezien. — Een woord over de Vorsten in het algemeen en over den Aartshertog in het bijzonder; kort overzicht zijner loopbaan. — Opmerkelijke gezegden. — Binnenkomst HHr. MM., waarvan wij echter niet veel zien. — Gesprek over de Oostenrijksche troepen en over de vredes-manoeuvres.

Na het gesprek, u in mijnen laatsten brief medegedeeld, was ik niet zeer gestemd om naar het bal te gaan. Ik had, strikt genomen, te huis kunnen blijven, doch mijn gezelschap ging derwaarts, en zodoende was ik wel verplicht mede feest te vieren; wèl gezien, was het ook goed dat ik de neiging om mij aan de schrijftafel te zetten, overwon, aangezien zich op het bal toch gelegenheden konden voordoen tot leering of kennismaking. Het gala-tenuë werd derhalve aangetrokken, de tablettes werden in den zak gestoken, en voort ging het rijtuig, ons voerende naar den Bockerschen tuin, zijnde het lokaal voor het feest ingerigt.

Hoewel de klok reeds 7 $\frac{1}{2}$ uur geslagen had, waren wij nog van de eersten en werden door het hoofd en eenige leden van het stedelijk bestuur, welke de functiën van commissarissen bekleedden, allerhupst ontvangen, met eenige verplichtende woorden voor de Hollandsche officieren. De vestibule, de voor- en de danszaal waren wel eenvoudig, doch zeer smaakvol gedecoreerd. Aan het achtereinde van het groote vertrek was een soort van troon gemaakt, welks verheven standplaats een goed overzicht van het geheel toe-

liet. Onderscheidene zitplaatsen waren voor de hooge gasten, eenigzins lager dan de troon, in gereedheid. Eene fraaije en kostbare draperie bekroonde het geheel.

Uit de zaal had men het gezigt op den tuin, die met eene dubbele deur er gemeenschap mede had. De tuin was door gekleurde lampions smaakvol verlicht. Een wel voorzien buffet was er in opgerigt; daarvoor was een groot rond grasperk, rijk met bloemen bezet, in welks midden eene fontein haar helder water hoog opvoerde. Rondom het grasperk stond een twintigtal kandelabers met gaslicht, dat in vrij groote eivormige en verschillende gekleurde papieren lantaarns brandde. Het droppelend nedervallend water werd door dit gekleurd licht, 't welk later nog door dat van verschillend gekleurde Bengaalsche vuren versterkt werd, als het ware, in een stroom van edelgesteenten herschapen. Dit alles deed een uitmuntend effect, en getuigde van den smaak des decorateurs. De fontein en het gaslicht waren voor dit feest gebouwd en aangebragt geworden.

Het achterste gedeelte van den tuin was niet verlicht, omdat er een tooneel opgeslagen was, waarop een troep gunstig bekende kunstenaars mimische en plastische voorstellingen zou geven van de voornaamste groepen der beeldengalerij van CANOVA. Een lieflijk muziek riep de gasten naar dit stille oord, doch het was jammer dat de frissche, zelfs eenigzins koude avondlucht de meeste dansende dames belette aan de uitlokkende stem der muziek gehoor te geven, te meer daar het later in de zaal zelve drukkend warm en het verschil van temperatuur daardoor zeer gevoelig werd. Intusschen begonnen de genoodigden allengskens aan te komen, zoodat wij ons in de voorzaal poosterden om de Dusseldorfsche en andere schoonen, de revue te laten passeren. Ik beklagde die lieve kinderen (wel te verstaan die tusschen de 17—25 jaren), zoo uit de koets tusschen twee dicht ineengedrongen drommen van observerende en critiserende cavaliërs te vallen, en ze *volens* te moeten doortrekken. Hadden zij de oogen durven

opslaan, dan ware er ook voor haar een rijk veld van opmerkingen geweest en hadden zij voorzeker niet minder aanmerkingen te maken; want aan caricaturen ontbrak het niet. De ouderen waagden eenen onderzoekenden blik, sommigen vlugtig, anderen des te doordringender op de bonte rij van uniformen en costumen. Toen de familiën V. V. en V. W. deze verzengende keerkringen doortrokken, deed het mij goed, rondom mij te hooren fluisteren wat ook ik dacht, dat schoonheid en goede smaak elkander de hand gereikt hadden bij het toilet onzer lieve landgenooten.

Kwart na acht uren verscheen de generaal NEUMANN, generaal-adjutant des Konings, als de voorbode van de komst der Vorsten. Het was een imposant figuur, met een innemend uiterlijk. De vreemde officieren werden door hem uitgenoodigd, zich in de voorzaal bijeen te houden, dewijl het mogelijk was dat wij aan HH. MM. zouden voorgesteld worden. Naauwelijks was deze mare onder de officieren rondgegaan, of men zag eene aardige schifting een aanvang nemen. Het was of de militaire representanten van alle Europesche staten, plotseling, met onwederstaanbare kracht, ieder bij zijne soort werden aangetrokken, alsof de woorden van den generaal NEUMANN een soort van reactief geweest waren, die de ondereen gemengde menschen-massa in gelijkslachtige groepen gescheiden had. Men vormde eenen breeden kring, en niet onaardig was het, het woelen, stooten, dringen van eenigen te zien, om toch op den voorgrond te komen; slechts op één persoon scheen het reactief niet gewerkt te hebben, daar deze te midden van den kring, als eenig in zijne soort, stond, doch daarom niet minder begeerig scheen, den eersten blik van Pruissens monarch te ontvangen. Hij plaatste zich naast den generaal NEUMANN en trok weldra ieders aandacht. Men vroeg elkander, wie dat origineel toch was, doch geen mensch scheen hem te kennen. Hij was klein en vrij gezet van gestalte, met bijna geheel kale hoofdkruin, overigens sneeuw wit kort gesneden haar; een gezigt vol diepe en scherpe trekken; levendige grijsbruine oogen, zeer bedekt door lang ahangende wenkbraauwen, met een scherpen haviksnus en vooruitstekende kin. Een groote zwarte zijden met witte onderdas, bedekte den vrij langen hals. Hij was gekleed in groenen uniformrok van verouderd model, sterk met borduursel bezet op kraag en opslagen, witten pantalon en hooge slappe stevels. Een oude, vervaarlijk lange en breede degen, die hem tot steun kon dienen voor den elleboog, zonder noodig te hebben het bovenlijf te bukken, hing, zonder affectatie, in een versleten porte-épée. Het scheen een man van ten minste 70 jaren oud te zijn. Hij droeg

geene epauletten, doch de stoute blik die hij in het rond op moderne en prachtige uniformen sloeg, scheen genoeg te zeggen dat hij daarom niet minder eerbied vorderde. Een reeks van kruisen hing, als een festoen, van den bovensten roksknoop, door hare zwaarte gebogen, op het midden der borst, en van daar weder bovenwaarts naar den linker schouder; het was alsof ze aan een touw te droogen hingen. Geen enkel groot- of kommandeurs-kruis was aan dat ridder-firmament te bespeuren, doch het gehalte er niet te minder om; immers, de S'.-Joris-orde van Rusland, de Maria-Theresia-orde van Oostenrijk, de S'.-Louis-orde van Frankrijk, de Willems-orde 3de klasse van Nederland, deden zich tusschen de overigen opmerken, terwijl het in zijn nog vurig en uitdagend oog te lezen stond, dat hij ze niet in de chambrée verdiend had. Hoeveel eerbied wij voor dat antiek figuur en voor dat schitterend uithangbord van militaire verdiensten gevoelden, hadden echter de meesten moeite om een' opkomenden glimlach te onderdrukken. De brave man hield steeds de oogen op den ingang gevestigd, en scheen niet te willen dulden dat hem het vrije uitzigt daarop benomen werd; voor 't minst, hij drong dadelijk voorwaarts, zoodra het een der aanwezigen waagde, om buiten den kring te treden.

Hoe meer ik den man aanzag, de levendige bewegingen zijner gelaatsliniën en de onrust van dat geheele figuur gadesloeg, des te bekender kwam hij mij voor. De Willems-orde 3de klasse, bragt mij op het spoor, dat ik hem elders ontmoet had. Ik wilde eene proef nemen, en daar geen mensch hem aansprak, drong ik in zijne nabijheid, en bood hem een snuifje aan, dat met zeer veel gretigheid werd aangenomen. Nu wist ik den man te huis te brengen, want twaalf jaren vroeger, namelijk gedurende de vierdaagsche gevechten in Brussel, had hij op mijne snuifdoos geteerd: het was de anders welbekende generaal DE CROSSARD, die eene visite op Holyrood bij Koning KAREL X afgelegd hebbende, in de maand September des jaars 1830, naar 's Gravenhage was gereisd, om mede een bezoek te geven aan zijnen voormaligen generaal, Koning WILLEM I, over wiens hoofd een even gevaarlijk staatkundig onweder was losgebroken.

Naauwelijks uit zijn rijtuig gestapt en vernomen hebbende dat er te Brussel tegen eene ontkiemende omwenteling geworsteld werd, of fluks zat de brave man weder tusschen de wielen. De kruidlucht trok hem naar dat ongelukkig strijdperk, en mij viel toenmaals de eer ten deel, den generaal DE CROSSARD bij Prins FREDERIK, en van daar naar het park binnen Brussel, bij mijnen toenmaligen chef, den kolonel (thans luit'-generaal en oorlogsminister) LIST, te

mogen geleiden. Mijne snuifdoos genoot van dat oogenblik af en voortdurend drie dagen lang, de onderscheiding om des generaals neus te mogen verkwikken. Velen mijner lezers zullen zich den kleinen generaal in een groen geborduurd, ouden versleten uniformrok gekleed wel herinneren; hoe hij, door mijnen zoo even genoemden chef vergezeld, al de gevaarlijkste posten onzer positie naging, zich overal aan het doodelijk en wel gerigt geweervuur der insurgenten blootstelde, en den bedekten en onzichtbaren vijand scheen uit te tarten. Hij was het, die na deze oculaire inspectie van onze positie in het park, bij den Prins Opperbevelhebber teruggekeerd zijnde, de merkwaardige woorden, in ijskoude stemming, alsof ze geen wederspraak duldden, deed hooren: *« Monseigneur! c'est une révolution, qu'il faut étouffer par le feu. Il vous reste deux moyens: Brulez la ville; ce sera une résidence et une révolution de moins; — ou bien allez vous retirer. Vos moyens sont trop restreints pour perdre du temps en tiraillant sans succes. Croyez en à ma vieille expérience; je viens de quitter un martyr (zinspelende op den gast van Holyrood) de la légitimité, qui a perdu sa cause parcequ'il a voulu la sauver par des mesures, employés sans force et sans énergie. »*

Die woorden, reeds 12 jaren geleden, opentlijk en in tegenwoordigheid van vele officieren uitgesproken, kwamen mij weder dadelijk voor den geest, toen het door mij aangeboden snuifje de oude kennismaking hernieuwde: woorden, destijds getrouwelijk in mijn journaal geboekt, en van daaruit weder in dezen brief overgedragen.

De generaal DE CROSSARD is schrijver van een niet onbelangrijk werk, getiteld: *Mémoires militaires et historiques de 1792 à 1815* (1), waarin onder anderen vele bijzonderheden voorkomen over de vroegere loopbaan van wijlen onzen Koning WILLEM I en Hoogstdezelfs broeder, Z. D. H. Prins FREDERIK. Ook hij was een soort van martelaar *du droit Divin*, zooals het mij later bleek, toen ik de redenen vernam, die hem met zooveel onrust de komst des Konings van Pruissen deden verbeiden. Van 1792 af, had hij, meest onder de Oostenrijksche vanen gestreden, in het belang van het Fransche vorstenhuis van Bourbon, namelijk voor den oudsten tak van dat huis, en zich in den strijd tegen NAPOLEON dikwerf met roem overdekt. Ik zal hier niet treden in de overweging, of hij wél deed, onder eene vreemde leuze, tegen zijne landgenooten en dus tegen een gouvernement te strijden, dat erkend was door de regering

die zijne diensten had aanvaard en betaalde. Ik veroorloof mij alleen de opmerking, dat zijne diensten in later' tijd weinig erkentelijkheid ingeogst hadden, dewijl hij nu, zoo het scheen, eene vorstelijke bemiddeling moest inroepen tegen het Oostenrijksche kabinet, dat bezwaar vond om hem het pensioen uit te keeren, dat hem, als ridder der *Maria-Theresia-orde*, zoo hij voorgaf, regtmatig toekwam, en waarvan hij, die niets anders bezat, moest leven. Overigens scheen het militaire schouwspel, dat nu nog vertoond moest worden, den ouden krijgsvin bij hem opgewekt te hebben, en vele malen heb ik de onvermoeide ligchaams- en geestkracht van dien ouden krijger moeten bewonderen. Het kwam mij echter voor, dat hij niet veel consideratie genoot bij de Duitsche officieren; zijnde dit trouwens het gewone lot dat zulke staatkundige *condottieri's* inoogsten, zoodra men hunne diensten missen kan. De Duitschers zijn over het algemeen genomen, geen voorstanders om vreemdelingen in hunne gelederen op te nemen; en waarlijk, zulke trekken van nationaliteit moet men toejuichen. De billijkheid verbiedt echter ze niet te verstooten of hulploos terug te zenden, als men hunne diensten eenmaal heeft aangenomen en daarvan de vruchten heeft geplukt. Zooals de generaal DE CROSSARD dáár stond, verlangend uitzieende naar het binnentreden van den Vorst, die hem kende en op wiens vaderlijke gezindheid hij zijne hoop voor den rustigen avondstond zijns levens gebouwd scheen te hebben, — stond hij ook dáár als een waarschuwend voorbeeld voor een 300tal officieren, en niet minder voor die gouvernementen, welke somwijlen, zonder behoefte, of uit geringschatting van landzaten, den vreemdeling lokken, in dienst nemen en bewierooken. Eenmaal toch daagt voor hen het tijdstip, dat zij jegens de vreemdelingen, of jegens de eigene landskinderen uiterst onbillijk en onregtvaardig handelen moeten. Een middelweg is moeilijk aan te wijzen; zoodat de beste waarborg tegen dergelijke dwalingen wel wezen zal, te zorgen dat men geen vreemde hulp behoeft.

Ik merkte spoedig dat het oogenblik te ongunstig was om mij met dien ouden krijgsheld te onderhouden. Ik nam mij echter voor hem in de volgende dagen beter aan te klampen, als wanneer ik ook deze en meer andere bijzonderheden van zijne avontuurlijke loopbaan vernam. Onskort onderhoud werd ook afgebroken door het binnentreden van een eerwaardig figuur, den Aartshertog JOHAN van Oostenrijk.

Eenvoudig als hij zelf, was zijne verschijning in de voorzaal. In de onopgesmukte witte kleine Oostenrijksche ge-

(1) 6 Volumes, Paris, in 8°. Paris 1829.

neraals-uniform gekleed, met slechts eene ster versierd, en door twee officieren gevolgd, zou geen mensch gedacht hebben voor zich te zien een' vorst, die onder al de andere vorsten welke dien avond dezelfde deur zouden binnentreden, de grootste rol in de wereldgebeurtenissen van het laatste der vorige en in de eerste vijftien jaren dezer eeuw gespeeld had, en wiens persoonlijkheid in de geschiedenis der menschheid en der wetenschappen, reeds eene belangrijke bladzijde beslaat.

Het ongedekte hoofd, de bijna geheel kale schedel, schaars omzoomd met vergrijsd, donker blond haar, dat nog plat achter de ooren weggestreken was, maakte het reeds schrale gezicht, buitengewoon lang. Dit was echter, zoo men mij zeide, een type van de keizerlijke familie. De slaauwe oogen teekenden eene onbeschrijflijke goedgehartigheid, doch de van het breede voorhoofd naar den neus gebogene, diepe gezichtsgroeve correspondeerde met de trekken om den mond, en met den mond zelve, aan welke groeve en trekken de gelaatkundigen de uitdrukking toekennen van vastheid van wil. Nu kon ik beter ontwaren dan den vorigen dag, toen ik den Aartshertog te paard, met gedekt hoofd, en op grooteren afstand gezien had, dat het goedaardig uiterlijk tevens veel schrandere teekende. De Aartshertog groette de omstanders en bejegende de generaals NEUMANN en VON PFUEL, zóó burgerlijk hartelijk (als ik mij zoo eens uitdrukken mag), zoo ongemaakt innemend en vriendelijk, dat men zich moest afvragen, of dat wel die Oostenrijksche veldheer, die met roem bekroonde, door het ongeluk getroffen afstammeling was der Duitsche Césars, die hoogstbegaafde, ja zelfs geleerde JOHAN van Oostenrijk? Doch waar zou mij die vraag heenvoeren? Immers juist deze beschaafde beminnenswaardigheid, die schoone begaafdheden van hart en verstand, dienden ten stempel van zijne vorstelijke geboorte! Anders toch zinken de vorsten, vooral in onze dagen van vooruitgang, in alles beneden het peil der achting welke het volk den Plebeër toedraagt, die zich door zijne zielshoedanigheden en karakter boven het dagelijksche verheft. Ja, de « *Verstorbene* » heeft gelijk, waar hij ten opzichte van TURENNE zegt: « Der Liebenswürdigkeit..... ist keine der geringsten von den Eigenschaften eines Feldhern, der ja nicht bloß befehlen, sondern seine Untergebenen in vollen Sinne des Worts beherrschen soll. Mancher glaubt diese Herrschaft gleich mit der Ernennung zum Oberbefehlshaber zu erhalten, oder sich dieselbe durch stolzes und barsches Benehmen verschaffen zu können, aber weit gefehlt. Innere Tüchtigkeit und äussere Liebenswürdigkeit, verbunden mit einem

rechtschaffenem und festem Charakter, das nur giebt uns die Herrschaft über den grossen Haufen, der in dieser Beziehung immer einen sehr richtigen Takt im Urtheil hat. »

Eene zeer juiste opmerking werd mij dien avond door een zeer hooggeplaatst persoon over hetzelfde onderwerp gemaakt: dat de meeste Vorsten van Europa, welke door de groote en ruwe school der ervaring en van het ongeluk, waren heengegaan, allen den doop der beminnenswaardigheid hadden ondergaan, zelfs zij die in hunne jeugd alles behalve liefvallig waren geweest. Wanneer men — zeide hij verder — nu nog onvriendelijke, onbeschaafde of barsche vorsten aantreft, kan men daaruit bij hen bekrompenheid van geest, of de vruchten eener onmenschkundige opvoeding afleiden. De regeerders van onze dagen moeten een zeldzaam genie, buitengewone geestbeschaving en karaktersterkte bezitten, om zich onwankelbaar staande te houden op het verheven standpunt, hun door de Voorzienigheid aangewezen. De hoogschatting hunner deugden *door*, en de erkentelijkheid *van* het volk, moeten de fondamenten en het verhemelte van dien troon uitmaken: geen schitterender kroon dan die welke door de liefdevolle en dankbare tranen des volks gepareld is! Het doet mij leed, dat de bescheidenheid mij den plicht oplegt, den naam te verzwijgen van den man, die deze denkbeelden uitte.

Veroorloof mij nog een oogenblik stil te staan bij dien beminnenswaardigen en in allen opzichte eerbied verdienenden Vorst. Hij behoort toch tot een der waardigste groote personaadjen, welke ik leerde kennen op mijn reistogtje. Ik wenschte zijne persoonlijkheid u in weinige trekken duidelijk voor te stellen, door de kleuren die ik zal ontleenen uit eenige gezegden van den Aartshertog, door mij of door mijne kennissen dien avond of later opgevangen. Daartoe echter moet ik vlugtig de voornaamste perioden van zijne loopbaan aanstippen, omdat deze moeten dienen tot de lichtzijden mijner schets. Verwacht echter geene biographie.

JOHAN BAPTIST JOSEPH, *Aartshertog van Oostenrijk*, is de broeder van wijlen Keizer FRANS I, en geboren den 20sten Junij 1782. Hij is generaal der kavallerie, hoewel zijne studiën hem eene onderscheidende plaats aan het hoofd van een der speciale wapens aanwezen.

Van zijne eerste jeugd af deed de Aartshertog eene sterke neiging en zucht naar wetenschap blijken, en reeds vroegtijdig ging de welgedachte roep eener uitstekende geestbeschaving over hem uit. Velen zelfs stelden hem in dat opzigt verheven boven zijnen ouderen broeder, den als veldheer en schrijver beroemden Aartshertog KAREL.

Reeds in het jaar 1805 vertrouwde de hofkrijgsraad hem het opperbevel over het leger in Tyrol toe, en gaf hij daarbij zeer spoedig het sprekend bewijs, dat hij het in hem gestelde vertrouwen verdiende. Het is toch bekend, hoe hij, door eene spoedige bijeenbrekking zijner troepen en door eenen ijlmarsch, de uit Opper-Italië terugtrekkende armee van den Aartshertog KAREL, voor het gevaar behoedde, van door de aandringende fransche troepen in den rug aangevalen te worden. Ware hij door gebrek aan onderhoud toenmaals niet genoodzaakt geweest terug te trekken, dan had hij welligt meer kunnen doen, dan zijnen broeder uit eenen neteligen toestand te redden; doch zijne stoute bewegingen maakte de vereeniging met het leger onder de bevelen van den Aartshertog mogelijk, waarbij hij toen het bevel over den linker vleugel aanvaardde en waarmede hij naar de zijde van Weenen terugtrok. Het sluiten van den wapenstilstand en den vrede, belette hem zich destijds verder als legerhoofd te onderscheiden.

Bij de voorbereidselen van Oostenrijk voor den oorlog die in 1809 tegen Frankrijk uitbarstte, was de Aartshertog JOHAN een van de ijverigste en werkdadigste hoofdleiders. Zijne administratieve begaafdheden kwamen daarbij in het helderste licht, aangezien hij-zelf, en niet zijn staf, het meeste werk deed. Hij was het die een doelmatig stelsel van landwehr en van eene reserve voor Oostenrijk ontwierp, en tevens de ontwerpen vervaardigde voor de versterking van vele binnenwaarts gelegene punten en positiën. Aan geen mensch beter dan aan hem, kon men derhalve de leiding van de militaire organisatie en de wapening van Midden-Oostenrijk toevertrouwen; welke taak hij reeds in 1808 opnam en uitvoerde. Toen nu de oorlog in het voorjaar van 1809 werkelijk uitbrak, vertrok de Aartshertog naar de zijde van Italië, om de vestingen der Franschen aan dien kant gade te slaan, en werd daar zeer spoedig gesteld aan het hoofd van een sterk legerkorps. Zijne handelingen op dat krijgstooneel droegen den stempel van veel doorzigt, koelbloedigheid en volharding. Eenige bescheiden lauweren mogt hij daar hechten aan den keizerlijken standaard, vooral bij Sacile (16 April 1809). Het ongeluk drukte echter naar alle andere zijden te zwaar op de Oostenrijksche wapenen, dan dat deze glimp van victorie den bitteren kelk van het noodlot kon verzoeten. De wijze waarop de Aartshertog JOHAN door de omstandigheden gedrongen werd, om manoeuvrerend zich naar de zijde van het groote leger terug te trekken, en hoe hij daarbij tegen Oostenrijks ongelukkig gesternte worstelde, zijn te bekend om hier te vermelden.

Ook hij leed onder het ongelukkig begrip, 't welk den krijg wilde dirigeren van uit de Weener-raadzaal, en alleen aan zijne geschiktheid en tact was het te danken, dat niet alles verloren ging door den invloed van orders en tegen-orders, in oogenblikken dat eene uitgestrekte volmagt hem in de gelegenheid zou gesteld hebben om Tyrol te dekken, dat hem beminde en hoogschatte. Evenmin zal ik gewagen van de reeks van omstandigheden die hem verhinderde tijdig te verschijnen op het slagveld van Wagram; genoeg zal het zijn hier te herinneren, dat onze held, in een reeks van gevechten, hoofdgebeurtenissen en bewegingen, eene zeer voorname rol speelde. Aan zijn beleid, zijne werkdadigheid en zijnen personelen moed, schijnt het niet gehaperd te hebben in dat belangrijk tijdsgewricht; doch een voor hem fataal noodlot scheen hem te vervolgen en telkens te willen vernederen. Volgens de geloofwaardigste berigten — door mij ingewonnen bij personen welke den Aartshertog een reeks van jaren gekend hebben — moet hij zich nimmer door dat noodlot hebben laten neêrdrukken. Hij was integendeel altijd de eerste, die en den Keizer, en zijnen broeder KAREL op nieuwe hulpbronnen deed bedacht zijn, om den weêrstand te verlengen en den heldenkamp voor het vaderland niet te staken. Deze voorstellen werden met zooveel logische duidelijkheid uiteengezet, en met zooveel klem van bewijsgronden gestaafd, dat hij belast werd, om de rest van het leger bij Kroatiën te kantonneren en aldaar op nieuw te organiseren en te versterken. Met onbegrensde werkdadigheid, en met die zekerheid welke alleen door krijgs- en menschenkennis verkregen wordt, aanvaardde JOHAN deze taak, en reeds oogste hij gelukkige vruchten van zijnen arbeid in, toen de tijding van het sluiten des vredes zijnen werkkring wijzigde.

Van toen af wijdde hij zich geheel aan de wetenschappen, verbeidende eene betere toekomst voor zijn zwaar geteisterd vaderland, en bouwende op zijne rijke ondervinding, koesterde hij de hoop, dat het betere dagen zou beleven. Zijne uitstekende geestbegaafteden en ervaring wilde hij nu, terwijl de vrede den degen in de scheede hield, toch in het welbegrepen belang van Oostenrijk doen strekken. Zoo-veel menschenkennis bragten hem aan het bestuur der militaire opvoedings-gestichten, welke taak hij met onbezweken ijver behartigde. Zijn kunstzin, smaak, geleerdheid en bijzondere neiging daartoe, deden hem het ontwerp maken voor de grondvesting van een nationaal museum voor Midden-Oostenrijk, dat hij ook ten uitvoer bragt, een arbeid waaraan hij zich voortdurend is blijven wijden. Dat museum draagt zijnen naam.

Gedurende de gebeurtenissen van 1815, was hem wèl een kommando bij het leger van den Prins von Schwarzenberg opgedragen, doch daar hij vooraf met eene zending naar Milaan belast werd, om in naam des Keizers, de hulde van Lombardijën aan te nemen, en dat gewest te organiseren onder het Oostenrijksch gezag, belette de spoedige beslissing van de Napoleontische wereldkwestie bij Waterloo, dat hij het eerstbedoelde kommando tijdig genoeg kon aanvaarden. Een weinig later bestuurde hij echter het beleg van Hunningen. Na den Parijzer-vrede van 1815, deed de Aarts-hertog eene geheel wetenschappelijke reis door Engeland, en keerde in de maand April 1816, van daar over Nederland naar Weenen terug.

Onder al deze wereld- en persoonlijke wederwaardigheden, was zijn vroegere reeds zoo grondige kennis niet weinig vermeerderd, doch ook zijn hart en zijn karakter hadden zich gevormd tot een uitstekend geheel. De middelen en wegen welke tot het ware levensgenot voeren en die veelmaals voor de vorsten raadsels blijven, waren hem bekend geworden, en begeerig om in dat genot te deelen, was zijn later leven een onophoudelijk streven naar zelfkennis. Hij volgde ook de inspraak van zijn hart in de keuze van eene gezellinne des levens, en stelde daarbij op den voorgrond het gevoel van mensch te zijn, dewijl hij vooral als zoodanig gelukkig wilde wezen, en de staatkunde voor hem vreemd kon blijven bij eene huwelijksverbindtenis. Gelukkig en hooggeschat in zijnen nuttigen werkkring, als burger, generaal en inspecteur der militaire opvoedings-gestichten in Oostenrijk, en als lid der keizerlijke familie, door allen welke hem naderen, leeft hij des zomers op zijn goed te Therenberg bij Wienerisch-Neustadt, als een rijk gastvrij goedbezitter, veelmaals te midden van geleerde mannen en natuuronderzoekers, die allen zijne vrienden zijn.

Ziedaar vriend! het inwendig en uitwendig zamenstel van den buitengewonen man, welken ik zoo even voor u heb doen binnentreden in de voorzaal van het Beckersche etablissement, en gij zult nu wèl beseffen, dat allen welke dáár reeds binnen waren, met eerbiedige belangstelling op hem staarden. Dat ik begeerig was, om iets uit den mond des Aartshertogs te hooren, zal u niet onnatuurlijk voorkomen, doch daartoe was de gelegenheid niet gunstig, aangezien de zaal en voorzaal middelerwijl door menschen was opgepropt geworden, en er nog zoovelen moesten bijkomen. Doch des anderen daags, op het slot Benrath zijnde, konden wij onze schade inhalen. Mijne collega's en ik hielden ons toen in zijne onmiddellijke nabijheid op, en waren niet rouwig over

de daartoe aangewende pogingen. Hoeveel rijkdom van eenvoudigheid, hoeveel kracht van overtuiging, hoeveel wereldwijsheid en menschenkennis, spreidde hij, de CESARS telg, daar niet ten toon, als hij met de oude krijgskennissen op den hartelijksten toon sprak over de vreugde van zijn gemoed, zoovele Duitsche harten aan dit «*Duitsch feest*» te zien aanzitten; als hij in die algemeene beantwoording van jong en oud aan het verlangen van Pruissens monarch, eene schoone en hoopvolle voorbode zag eener algemeene ineensmelting van afzonderlijke belangen, tot het algemeene «*Duitsche belang*.» Treffend was het, toen hij vertrouwend de hand op den schouder des generaals von PFUEL legde, en hem herinnerde aan de tijden (1808) toen deze de zwemscholen en zwemoefeningen voor de Oostenrijksche troepen organiseerde, en hem het verschil deed opmerken, wat «*Duitschland toen*, en wat «*Duitschland nu* was, en wat het worden kon en zou, als men het *ingeslagen voetspoor* standvastig en met ernstigen wil volgde. «*Veel is er, mijn waarde PFUEL,*» — vervolgde de Aartshertog — «*sedert dien tijd gebeurd. Oostenrijk en Pruisen hadden gebukt gegaan onder de rampen door het bittere noodlot geslagen, doch bekennen moest men het, de monarchen welke over beide rijken toenmaals regeerden, en ook wij allen*» (op die woorden drukte hij bijzonder) «*begingen misslag op misslag, en bleven dwalen als verblinden op den helderen dag, ofschoon de Voorzienigheid reeds in vroegere dagen het licht had aangewezen waarnaar Duitschland streven moest. Wij ouden van dagen, verrijkt door gekochte ervaring, moeten — terugziende op de dagen die voorbij zijn — echter bekennen, niet alleen dat zich alles ten goede voor Duitschland geschikt heeft, maar ook, dat het goed en nuttig is geweest, dat Duitsche vorsten en Duitsche volken geleerd hebben, waarheen het gaat als men de geschiedenis der menschheid voor sprookjes houdt, en men den band der eenheid stout verwerpt, om alleen eigen belangen te bevorderen. «*Duitschland had zich gelouterd in dien kroes van jammeren en vernederingen. Het had nu met verbazing teruggezien op die dwaalwegen, bewandeld door vorsten en staatsmannen, en gelukkig moesten zij ouden van dagen, zich rekenen, dat zij het nieuwe geslacht door andere drijfveeren zich zagen bewegen; immers nu toch hadden zij niets anders te doen, dan den jongman op dien weg te houden.*»*

Ik geloof u hier getrouw te hebben medegedeeld den voornaamsten inhoud van dit vertrouwelijk gesprek, bij een venster van het slot gehouden. Wat mij ontsnapt was, dat heeft mijn collega van MULKEN, mede aanhoorder van deze toespraak, welwillend aangevuld.

In een woord, alles wat uit den mond van dien edelen man kwam, deed zijn hart en zijne geestbeschaving eer aan. Hoe gaarne had ik hem in die oogenblikken omringd gezien van jeugdige vorsten; want mij kwam het voor, dat dergelijke faal hunne dagelijksche zielenspijs moest zijn, opdat zij zouden leeren en overtuigd worden, dat ook vorsten kunnen dwalen, en wat er al toe behoort om waardig te staan op het verheven standpunt, hun door de Voorzienigheid aangewezen. Waarlijk, JOHAN van Oostenrijk verdiende de hulde welke hem, overal waar hij zich vertoonde, tegenblonk uit de oogen van hen die nabij hem stonden. — Doch, ik herinner mij, dat ik u nog in de voorzaal de komst van HH. MM. heb laten verbeiden

Le tambour battait au champ, en daar verscheen de Koning, eenigzins trekkende met den voet, doch overigens met het gezondste voorkomen. Z. M. groette vriendelijk, doch ging dadelijk door naar de zaal, om plaats te maken voor den doortogt der Koningin en Hoogstderzelver gevolg. Er werd nu zoo sterk gedrongen, dat ik weinig van dat binnentreden zag, en Hare Majesteit ook niet meer in het gezicht konde krijgen.

De generaal NEUMANN berigtte ons zeer spoedig, dat al de vreemde officieren den volgenden dag aan de koninklijke tafel op het slot Benrath genoodigd waren, en dat wij vóór den maaltijd aan Z. M. zouden worden voorgesteld.

Ik vroeg met belangstelling aan eenige omstanders, of het den generaal DE CROSSARD gelukt was de koninklijke aandacht te trekken, en kreeg tot antwoord, dat zijne moeite om vooraan te staan hem weinig gebaat had, dewijl hij door een drietal dozijnen Engelsche officieren, *sans gêne*, uit den weg was gedrongen. Ik kon mij voorstellen, hoe grimmig die oude houwdegen er moet hebben uitgezien. Te vergeefs zocht ik hem dien avond nog op. Denkelijk was hij dadelijk het gewoel ontweken.

Wij stonden nu allen in gesloten massa in de groote zaal. Wij hoorden het muzijk eene polonaise spelen, en men zei ons ook, dat de gezamentlijke Vorsten het bal openden. Men had ons even goed elke andere vertelling op den mouw kunnen spelden, want er iets van te zien was onmogelijk. Intusschen namen wij een dampbad, en hartelijk beklaagde ik een aantal dames, die mede in die groote geuniformeerde menschenpers werden gedrukt, en waarin vele *tourneurs* alzoo min of meer verschoven en beschadigd werden..... zóó als ik ten minste veronderstellen moest.

Eindelijk zagen wij eenen stroom van menschen door de tuindeur ontwijken; een teeken dat de groote sterren aan

het verschieten waren. Ook wij drongen naar die poorte der verademing en van het chineesche licht, dat thans in schitterende helderheid slikkerde, en eenen alleraardigsten weerschijn gaf op de gekleurde uniformen en linten. De Engelsche heeren vooral, zagen er bij die groene en gele Bengaalsche vlammen, allerzonderlingst uit.

Meest alle heeren volgden de vorsten, die de mimische en plastische voorstellingen gingen zien, welke meesterlijk werden uitgevoerd. De voorstelling van GUTTENBERG bragt mij uit mijne stemming, en stil verlieten wij het feest en de verdrukking, om te huis een weinig te bekomen van al het genot der *calorique rayonnante* eener opgepropte danszaal. Kort daarna kwamen er meer vlugtelingen van dit stedelijk *raout*, en daaronder enkele bekenden, even begeerig als wij, om nog nog een uurtje vertrouwelijk te kouten over personen en zaken, en over de dingen die komen moesten.

Het gesprek had hoofdzakelijk ten onderwerp de persoonlijkheid van den Aartshertog JOHAN, en de bewijzen van eerbied en hoogschatting, welke Hoogstdezelve in het bijzonder van de koninklijke familie van Pruisen ontving, en die door den Aartshertog met woeker werden teruggegeven. Men beloofde zich daaruit veel goeds voor het algemeen belang van Duitschland, terwijl de verbeide komst van Prins METTERNICH voor niet minder beteekenend gehouden werd. Ik rekende mij hoogst gelukkig in de gelegenheid te zullen komen, dien grooten staatsman van nabij te zien.

Over den Aartshertog werd het gesprek als van-zelf geleid op de Oostenrijksche troepen, welke men, ten opzichte van soldatenvorming, in den uitgestrektsten zin van het woord genomen, voortreffelijk noemde. Zij welke meermalen en onlangs nog gedeelten van het Oostenrijksche leger van nabij hadden bekeken, beweerden, dat men daar, en ook dáár alleen, nog de oude duitsche soldaten-typen aantrof, zoowel in uiterlijk, als in zedelijk gehalte. De geest van subordinatie en van eenvoudige, maar hartelijke verkleefdheid aan de keizerlijke dynastie, en vervolgens aan hunne chefs, was dáár, onverzwakt, in zijne geheel duitsche oorspronkelijkheid gebleven. Men zou, volgens de bewering dezer deskundigen, echter onregt doen aan de Oostenrijksche officieren en onder-officieren, als men van hen dacht, dat zij op den intellectuelen weg waren blijven stilstaan. De instructie was integendeel algemeen en zeer uitgestrekt; in diezelfde mate waren de nederigheid en bescheidenheid, wanneer er sprake was over den voortgang in de beschaving van den menschelijken geest, bij de Oostenrijksche officieren bijzondere hoofd-

kenmerken. Zij voegden daarbij veel wereldbeschaving en ingetogenheid bij het gezellige verkeer.

Aan de Oostenrijksche soldaten moest, vergeleken bij alle andere Europesche soldaten, ten opzichte van een goed begrepen gehalte, de eerste rang worden toegewezen; want geen andere hadden, in een reeks van jaren en een reeks van ongelukken, zulk eene groote proef doorgestaan als zij. Waar toch — beweerde men — waren krijgslieden te vinden, die, na zoo herhaald geslagen en verstrooid te zijn, even zoo dikwerf onverdroten en met onbezweken moed, weder op een ander krijgstooneel waren opgetreden, zonder dat een der banden van orde en krijgstucht gerekt of losgegaan was. Waren zij al dikwerf de slagtoffers geweest van valsche combinatiën, van eene verouderde krijgsvoering en der noodzakelijkheid om te moeten gehoorzamen aan brave, maar te oude mannen, in tegenoverstelling der jeugdige bevelhebbers, welke de Franschen bezaten, geen militair zou er toch gevonden worden, die hen kon betichten, dat het hun aan personelen moed ontbrak. De velden van Marengo en Wagram, om niet van ontelbare kleinere veldslagen en gevechten te spreken, waren nog altijd daar, en droegen in hunnen schoot de bewijzen van waren heldenmoed, door Oostenrijksche jongelingen en grijsaards schitterend ten toon gespreid.

De vooruitgang bij de Oostenrijkers ging langzaam, maar des te zekerder, terwijl men beweerde, dat zij de eerste geweest waren, die op eene groote schaal van den vrede partij hadden getrokken, om de troepen voor den krijg op te voeden. Het groote nut en het vrucht dragen der vredes-oefeningen hadden zij bewezen, en wel voornamelijk het legerkorps, dat, onder de bevelen van den veldmaarschalk **RADETSKY**, in Lombardije vereenigd werd. Iets voortreffelijker als hetgeen wat men dáár bij de groote manoeuvres zag, was moeilijk uit te denken, en hoezeer men aan het nieuwe Pruisische manoeuvreerstelsel grooten lof toezwaide, en daarbij nog grooteren vooruitgang in het idee der praktijk voorzag, moest men toch erkennen, dat de generaal **RADETSKY** de eer toekwam van de eerste te zijn, die den weg van nadering tot de praktijk had aangewezen.

Hoezeer er van mijne zijde weinig tegen deze en gene beweringen was in te brengen, omdat ik in dit gesprek gewikkeld was met menschen, verre in rang, kennis en ondervinding boven mij verheven, meende ik toch te moeten antwoorden, dat men het vooral eens moest wezen over het groote nut der vredes-manoeuvres, al werden deze ook op zulk eene groote schaal geregeld. Immers, hoeveel er nog over dit onderwerp geschreven is, bleven er nog altijd man-

nen van groote ondervinding over, welke beweerden, dat de som der verkeerde begrippen, welke men zich daarbij in den geest plaatste, grooter was dan de som van leering welke men er bij konde inzamelen.

Men gaf mij gereedelijk toe, dat er nadeelen, ja vele nadeelen aan verknocht waren; maar deze haalde men zich op den hals, als men bij die oefeningen meer naar parade en schijn, dan naar de ascemtotische nadering der wezenlijkheid streefde. Men kon ook niet ontkennen, dat men nog niet tot het ware beginsel was gekomen, maar zeker was het, dat men dat beginsel meer en meer naderde. Daarenboven moesten zelfs de grootste tegenstanders bekennen, dat er, zonder deze oefeningen, geen mogelijkheid bestond om deugdelijke generalen staf-officieren te vormen, welke, bij gebrek aan eene dusdanige leerschool, tot niets anders bruikbaar werden dan tot bureau-werk, of tot geographische ingenieurs. Overigens vroeg men, hoe en op welke wijze de chefs en legerhoofden, welke allengskens de oude ondervindingrijke mannen vervingen, zouden opgekweekt worden, en waar zij eenige juiste begrippen zouden kunnen opdoen over *tijd* en *ruimte*, iets dat geen boek, hoe goed en met zorg ook zamengesteld, konde leeren? Ten slotte, en als een hoofdargument, werd er vrij satyriek door een geestig hoofd-officier van uitgebreide ervaring, de vraag bijgevoegd: Hoe en op welke wijze men anders, zonder schijn van onbillijkheid, uit de gelederen van het actieve leger zoude kunnen verwijderen degenen, welke door den langen tijd van rust heen, met een koud gemoed en met een ledig hoofd, waren geklommen op standpunten, waar zulke groote belangen toch aan bekwame handen moesten toevertrouwd worden?

Ik had niets meer te zeggen, en deed derhalve eene proef ter bepaling van tijd en ruimte tusschen de eetzaal en mijne slaapkamer.

Militärische Briefe

RIJES

VERSTORBENEN

AN

SEINE NOG LEBENDEN FREUNDE.

TIENDE BRIEF.

Olympus, den 2 Mei 1836.

Mislukte speculatie van MUNCHHAUSEN (1) en terugkeer van SEYDLITZ uit Arkadie: men spoort hem aan tot nuttiger bezigheden. — Proeven van eenige natuur- en schelkundigen en Homöopathen. — De geneesheeren *par excellence*. — Hoe de scheikunde tot het grootste vereenvoudigingsmiddel der strategie kan gemaakt worden. — Verhandeling op den Olympus over den Spaanschen burgeroorlog en Spanje's toekomst; ultimatum en exercitie-maatregelen. — Grootsch zamensmeltingsmiddel. — Beschouwingen over de hoogere morele bedoelingen van toekomstige oorlogen.

SEYDLITZ is van zijne dooltogten eindelijk teruggekomen en heeft er de overtuiging bij opgedaan, dat MUNCHHAUSEN

(1) De mislukte speculatie van MUNCHHAUSEN, slaat op eene onderneming, door hem in gemeenschap met SEYDLITZ, in Arkadie op het touw gezet, van waar SCHARNHORST en de afgestorvene (CLAUSEWITZ) SEYDLITZ naar den Olympus moesten terugbrengen. Men leest daaromtrent in den *zevendenden brief*:

« Nu wisten wij waar de vlugteling was te vinden en verzochten verder te reizen. De zonnepaarden werden weder ingespannen en spoedig waren wij te Arkadie. De herders wezen ons dra teregt. Op een verbazend groot veld hielden SEYDLITZ en MUNCHHAUSEN wedrennen, en waren regt in hun schik. Ook wij verheugden ons den verlorenen te hebben wedergevonden, en wilden ons van hem op vriendschappelijke wijs meester maken, maar dat gelukte niet naar wensch. « Hoort, mijne heeren » — zeide SEYDLITZ — « thans kan ik u nog niet volgen, want ik ben hier druk bezig. De baron (MUNCHHAUSEN) heeft eene ontdekking gedaan van het grootste belang; wij zijn echter nog niet genoeg op de hoogte en moeten nog een tijd lang proeven nemen. Gij weet dat de infanterie thans veel beter en beweegbaarder is, en ook beter weêrstand bieden kan dan vroeger, dat de ruitery een groot gedeelte van haar vroeger overwigt verloren en nu niets voor heeft dan eene grootere snelheid. Nu zijn er op de aarde spoorwegen en stoomwagens uitgevonden, en niet lang het zal duren of men maakt van deze middelen ook in den oorlog gebruik, om spoedig voort te komen, bijzonder voor de infanterie, welke daardoor eene nog grootere snelheid verkrijgt. Dat grieft mij, en ik heb met MUNCHHAUSEN reeds sedert lang over het middel geraadpleegd, hoe men de paarden geharder zou kunnen maken, Eerst waren wij van gevoelen om de paardenteelt te veredelen, dewijl de goede en slechte eigenschappen toch meest uit het bloed ontstaan, maar konden het daaromtrent niet eens worden, want MUNCHHAUSEN gaf aan den Engelschen, en ik aan den Arabischen volbloed de voorkeur.

« Nu verhaalde de baron eens, hoe hij soms op geforceerde jagtpartijen zijne paarden zoogenoemde jagtpillen ingegeven had, om ze tegen grootere inspanning gehard te maken. Ik zelf heb vernomen, dat men te Berlijn erwten-koeken voor de paarden gereed maakt, waarmede ze in het veld, bij gebrek aan haver of hooi, moeten gevoederd worden. Dit bragt mij op de gedachte, om pillen van zamengeperste lucht te

tot de ongelukkige projectmakers behoort. Toen de Arkadiërs zagen dat hun met moeite opgespaard geld tot al te zeer in de lucht gegrepen doeleinden gebruikt werd, weigerden zij de vereischte storting te doen, klaagden den baron wegens bedrog aan, en deden een geregteijk onderzoek aangaande de zaak instellen. Daardoor kwamen MUNCHHAUSEN's geheimen der proefondervindelijke natuurkunde, aangezien hij zich anders niet regtvaardigen kon, aan den dag, en naauwelijks hadden dit eenige leden van de Londensche en Parijsche jockyclubs vernomen, of zij kochten tegen lagen koers alle aandeelen van de Arkadiërs af, en verijdelde door hunne oppositie de geheele onderneming, om ze later voor eigene rekening te hervatten. — Gij zult wel niet gelooven willen dat er van de geheele zaak iets waar's zij; doch vergeet toch niet dat zij op den Olympus en op eene *terra incognita* voorgevallen is, waar geheime krachten bestaan, en dingen mogelijk zijn waarvan uwe wijsheid nog geen denkbeeld heeft.

MARS bekorde een tijdlang SEYDLITZ; zijne zuster BELONA heeft hem echter weldra bevredigd, en zoo is de vrede weder hersteld, zonder harde voorwaarden voor onzen lands-

laten vervaardigen, en deze den paarden toe te dienen, waardoor ik hen in levende stoommachines hoopte te veranderen. Dit denkbeeld deelde ik aan MUNCHHAUSEN mede, wien het terstond beviel, en die zeide zich met het fabrikaat der pillen te willen belasten. De zaak had echter hare eigenaardige moeilijkheden; want ofschoon de luchtverdicking zelve op Tenare zeer gemakkelijk in haar werk ging, hadden wij voor onze proeven toch levende paarden noodig, moesten dus op aarde nederdalen, en wel in eene weinig bekende streek, opdat ons geheim niet terstond aan den dag kwam. Wij besloten daartoe het afgelegene Arkadie te kiezen, en ik maakte zóo lang mijn hof aan de schoone VENUS, tot zij ons reispassen daarheen bezorgde.

« In Arkadie aangekomen, moesten wij in de eerste plaats eene zoodanige pillen-fabriek aanleggen, en ons paarden aanschaffen. Aangezien wij echter geen geld genoeg hadden, rigtte MUNCHHAUSEN eene maatschappij voor luchtzamenpersing, met aandeelen, op. De eenvoudige herders en boeren gaven gereedelijk hun geld; want de baron, die om een leugen meer of minder zich het hoofd niet breekt, beloofde de lieden een dividend van 20 ten honderd, doch bepaalde zeer wijselijk geen termijn van uitbetaling.

« Thans zijn wij zoover met de zaak gevorderd, dat ieder gewoon boerenpaard de snelheid van den besten engelschen renner verkrijgt, als hij maar even *ruikt* aan eene zoodanige pil. Zoodra wij nu in het pillen-fabrikaat nog wat meer vooruit zijn gegaan, de pillen tot goedkoopere prijzen kunnen afleveren, en ze dus in behoorlijke hoeveelheid aan de paarden laten voordienen, ben ik stellig overtuigd, dat onze paarden in snelheid eene locomotive zullen evenaren, en dan is mijn doel bereikt. Tot zoo lang, mijne heeren, moet gij mij in mijn begonnen werk niet storen; zegt alleen aan den goeden heer MARS, dat hij mij bij zijnen hofstaat tijdelijk *à la suite* voert.»

SCHARNHORST en ik putteden al onze welsprekendheid uit, om hem tot andere denkbeelden te brengen, doch te vergeefs. De leugenachtige baron heeft SEYDLITZ ten eenemale ingepakt, en bedroog hem niet minder dan de aandeelhouders. Wij namen alzoo de terugreis aan. MARS ontving ons wel niet verstoord, maar meende toch dat hij den vlugteling er voor moest laten boeten, en dat zijne canonisatie — zoo noemt men hier de verplaatsing in den eigentlichen goden-hemel — ligt een eeuw zou uitgesteld worden.»

man. MINERVA heeft hem echter laten weten, dat hij zich voortaan wat meer bij hare avondgezelschappen moest laten vinden, wat meer aandacht leenen aan de discussiën, en door mededeelingen uit den rijken schat zijner ondervinding als ruiters-generaal, zich verdienstelijker maken bij het tegenwoordig geslacht en de nakomelingschap, dan door deelneming aan stoomprojecten die voor het tegenwoordige nog tot de onuitvoerbaarheden behooren. Nog heeft zij er bijgevoegd, dat wel is waar de tijd niet verre meer is, waarop de aanwending der stoomkracht eene volkomene omwenteling in de maatschappelijke betrekkingen der menschen zou daarstellen, maar ook dat men zijn' tijd niet te veel vooruit moest snellen, dewijl zulks het goede en nuttige meer benadeelt dan bevordert.

Hoezeer overigens de speculatiegeest ook hier de overhand krijgt, daarvan kunt gij u nauwelijks een begrip maken. MERCURIUS, die mij veel vertrouwt, wat anderen niet vernemen, verhaalde mij nog onlangs, dat verscheidene natuur- en scheikundigen en homöopathische geneesheeren een geheim genootschap hebben opgericht, om allerhande belangrijke onderzoekingen te doen, en proeven te nemen. Naar aanleiding van HAHNEMANN'S zoogenaamde ontdekking: dat het goud in vijfmillioenste verdunning, eene verbazende werking op de menschen uitoefent, en het enkel ruiken aan eene goudpil, de zinsverrukten verstandig maakt en de verstandigen in verrukking brengt, vermeenen deze lieden door hunne goudpreparaten, met bijvoeging van andere ingrediënten, geheel eigenaardige werkingen voort te brengen. Een deel van het genootschap heeft de taak op zich genomen, om de zedelijke vermogens van den mensch te verbeteren en te versterken, een ander gedeelte wil zich met de verstandelijke bezighouden. De verhoudingen van het mengsel zijn natuurlijkerwijs een geheim, doch de reeds genomen proeven moeten zeer voldoende zijn uitgevallen.

Zoo heeft men bijv. bevonden, dat een mengsel van goud en kwikzilver den hoogsten graad van wankelmoedigheid en onbestendigheid, een mengsel goud en ijzer daarentegen eene tot hardnekkigheid gaande vastheid van karakter verwekt; *assa foetida* met goudpoeijer vermengd moet *wijsgeerig*, vloeibare moroxit met goudtinktuur *historisch*, platina met poeijer van oesterschelpen *kritisch* maken, enz.

De wonderen die wij in oude kronijken hebben gelezen, behelzen dus nu ten slotte niets dan de zuivere waarheid; zij hebben werkelijk plaats gehad, maar zijn door de wondermannen zelve alléén voor waar erkend. Reeds onlangs, toen ik bij CHARON was, kwam zoodanige gedachte in mij op. Gij zult u den grooten oester en den gevleugelden kreeft herinneren, die wij aan den oever van den Styx ontdekten (in den zevenden brief). Zeker zijn dat de eenige exemplaren niet geweest en men mag onderstellen, dat JUPITER, in een' aanval van onwil, dergelijke metamorphosen in veel grooter getal en verscheidenheid heeft voorgenomen. Als nu iemand een kwarthonderd van zulke filosofische oesters eet, kan zich zeer ligt het geval voordoen, dat hij allengs het gezond menschenverstand verliest en dezelfde filosofische dwaasheden huldigt, wier uitvinders tot straf in oesters veranderd werden. — Evenzoo kan het er met de kreeften uitzien. Stel u een lekkerbek voor, die in het kreeften-saizoen

iederden avond een half dozijn van zulke dieren, in regte lijn van eenen hypothesenkreeft afstammende, naar binnen slaat, moet deze dan wel niet, of hij wil of niet, eene sterke neiging tot hypothesen bekomen? — Gij kent nog wel die zwarte waternoten, welke wij als knapen elkander toewierpen; ook van deze vrucht heb ik hier buitengewoon groote exemplaren gezien, en MERCURIUS heeft mij verzekerd dat JUPITER al de wiskunstenaars, die in groote eenzijdigheid vervallen en elke andere, minder stellige wetenschap kleinachten, reeds voor eeuwen in zulke waternootstruiken veranderd heeft. Het genot dezer vruchten ontwikkelt zeker groote mathematische talenten, en wie weet of de alle begrip te bovengaande vlugheid in het uit 't hoofd rekenen, welke men bij de zoogenoemde wonderkinderen heeft ontdekt, niet slechts langs dien weg mogelijk geworden is. Even waarschijnlijk is het, dat de filosofie van DIOGENES niet zoo armzalig zou uitgevallen zijn, had hij eene betere voeding, kleeding en woning gehad, of ze in 't algemeen beter had weten te waarderen.

Men behoorde in de keus van het voedsel zeer voorzigtig te zijn en de gevolgen der gelijkvormigmaking ijverig na te sporen. Wij waren steeds van meening geweest, dat de moed zijne zetelplaats in het hart of in het hoofd moest hebben, dewijl hij zich uitsluitend door kloeke besluiten openbaart, die men bezwaarlijk voor een product der spijsvertering zal houden, hoewel het verband tusschen hoofd en maag toch niet te ontkennen is; intusschen beweerden eenige filosofen, dat de moed uit de maag voortkomt; het moet derhalve wel zoo zijn, want zij toch zijn maar de hooge-priesters van de waarheid. Zij verklaren ons wel is waar niet, hoe het eigenlijk toegaat, en de veelvuldig gemaakte opmerking, dat de een met eene gevulde maag, de ander met eene ledige maag, dapper of wijs, of geen van beiden is; dat de wijn den een' vrolijk, den anderen treurig maakt, een' derden kracht tot handelen geeft, een' vierden traag maakt, schijnt de juistheid hunner gevolgtrekkingen in 't minst niet aan te randen. De werking van spijs en drank op de krachten van den geest en van 't gemoed, moeten dan wel door de *geheime* bestanddeelen dezer voedingsmiddelen voortgebracht worden, en HAHNEMANN zou ten slotte met zijne goudpillen toch wel gelijk kunnen hebben.

Mijn verstand duizelt intusschen, als ik aan al de mogelijke gevolgen eener volmaking der scheikunde in deze rigting denk; met ter tijd moet er dan wel eene geheel nieuwe soort van geneesheeren ontstaan: de *doctor's par excellence*. Heeft men eenmaal uitgevonden, welke werking het een of ander ingrediënt op 's menschen geest of gemoed uitoefent, dan zal men pillen, poeijers en elixers uitvinden, die allengs in alle menschelijke behoeften voorzien. De knapen en jongelingen zullen dan geen scholen en universiteiten meer bezoeken, de geleerden niet meer bij de olielamp en waterkruik, met groote inspanning, nieuwe waarheden zoeken, of oude en lang vergetene uit bestoven folianten te voorschijn halen, om ze voor nieuwigheden uit te geven; dat alles zal men voortaan veel gemakkelijker verkrijgen. In plaats van latijn te leeren, zal men slechts eenige dozijnen Cicero-pillen behoeven te slikken, en dien schrijver dan zoo goed

verstaan, alsof het latijn den pillengebruiker aangeboren was. Met behulp van een weinig *Phytagoras*-poeijer zal men spoedig een groot wiskunstenaar worden, zoo de waternoten eens geen werking deden, en terwijl men zich thans nog de moeite geeft om der lieve jeugd haar beetje kennis al spelend in de harsens te prenten, zal men ze dan maar met bonbons behoeven te voeden, om ze tot universele geniën te maken. De scheikundigen die dergelijke pillen en bonbons vervaardigen, zijn dan de ware doctoren van algemeene wereldwijsheid, in den rijksten omvang van het woord. — Wat men echter daarna met de lieve jeugd aanvangen zal, is eene vraag die ik niet durf beantwoorden, want naar alle mij bekende wijsgeerige, kunstmatige gevolgtrekkingen, bestaat dan de mogelijkheid, om zich door het gebruik van zoodanige middelen, tot ieder ambt en beroep binnen kort volkomen bekwaam te maken, zoodra men, wel te verstaan, de gezegde middelen maar betalen kan. De onbemiddelde en arme zal dan zeker onwetend blijven, 't geen wederom ten gevolge zal hebben, dat voortaan slechts ééne aristocratie bestaanbaar is, te weten: de geldaristocratie. Wie het algemeene wijsheidsvoedsel niet kan koopen, valt ontegenzeggelijk onder de dienstbare klasse.

Welligt zal men meenen, dat eene zoo geweldige usurpatie noodzakelijkerwijs aanleiding tot groote gewelddadigheden tegen de rijken moet geven. Maar zullen deze niet voor zich tevens al de geheimen koopen, waardoor men listig en dapper wordt? Zullen zij de armen iets anders te koopen overlaten, dan lafheidspoeijer en onderworpenheidspillen? Kunnen die arme zielen niet alle middelen worden benomen, om zich ooit gevreesd te maken?

Ook de verheven oorlogskunst zal zich dan kunnen verheugen over die vereenvoudiging, welke eenige nieuwere krijgskunstenars haar thans reeds willen toekennen. Wel zal de legertros in den rug van het leger niet verminderen, want behalve den gewonen voorraad munitie, wapenen, uitrustings- en kleedingstukken, die den troepen achterna wordt gevoerd, zal men dan nog een groteren voorraad aan pillen en tincturen behoeven, om zich het overwigt te verschaffen in moed, standvastigheid, volharding, enz., waarvan toch maar, gelijk men weet, bij niet al te groote onevenredigheid in de sterkte, de uitslag afhangt. In dien nieuwen aanvoer van impedimenten bestaat nu juist het groote voordeel. Voortaan behoeft men zich slechts in 't bezit te stellen van de vaten en kisten welke de materiële stof van alle goede fysieke, zedelijke en verstandelijke eigenschappen eenes troeps bevatten, of den inhoud dier vaten en kisten onbruikbaar te maken, om zulk een overwigt te bekomen, dat de overwinning, ja zelfs de volkomen vernieling der tegenpartij ontwijfelbaar wordt. Al het geheim der strategie, tot nu toe nog maar door weinigen doorgrond, en door het kleinst getal duidelijk voorgesteld, zal dáárin bestaan, dat men des vijands gemeenschap met zijne veld-apotheek afsnijdt, en de strategie zelve zal zodoende tot het eenvoudig begrip eener leer der verbindingen teruggebracht worden, terwijl zij in onze dagen nog het verhevenste gedeelte der oorlogsvoering uitmaakt. Wel is waar heeft HENDRIK VON BULOW reeds een zoodanig leerstelsel voorgedragen en allerhande gevolgtrekkingen daaruit

afgeleid; hij vergist zich echter, zoowel in de onderstellingen als in de gevolgtrekkingen; maar thans boet hij ook voor deze en andere strategische dwaasheden op Tenare, en mag nog van geluk spreken, dat ook hij niet in eenen gevleugelden kreeft werd veranderd. De tijden zijn ondertusschen voor zulk eene vereenvoudiging nog niet rijp; de legers moeten vooraf in eene veel grootere afhankelijkheid van hunne basis gebragt worden. Zonder bedenken standvastig daarnaar te streven, is eene groote verdienste der wetenschap, als die daardoor immers vereenvoudigd en positiever wordt. Al de groote veldheeren, die door het aannemen van een gewijzigd requisitiestelsel, door het verminderen van de behoeften hunner troepen, door natuurlijke versterking van hunne hoofdbasis, en door dergelijke maatregelen meer, getracht hebben de gezegde afhankelijkheid te verminderen, en zich veel meer eene grootere strategische vrijheid te verschaffen, hebben dus stellig zeer verkeerd gehandeld (1).

Wierden de voormelde proeven der scheikundigen deugdelijk bevonden, dan zou er ook menig nationaal karakter te verbeteren zijn; men behoefde dan maar de vereischte ingrediënten, in genoegzame hoeveelheid, in de beken en rivieren des lands te werpen. Hoe gemakkelijk kon op die wijs het Pyrenesche schiereiland bevredigd en Frankrijk van zijne dwaasheden genezen worden! Dan zou ook het bezit der waterscheiding van een land, waaraan vele theoristen eene geheime waarde toekennen, van groot staatkundig gewigt worden. — Op den Olympus schijnt men in de zaak intusschen niet veel vertrouwen te stellen, want juist op het oogenblik dat ik dezen wilde sluiten, verkondigt MERCURIUS mij iets geheel anders aan, een zeer belangrijk nieuws, dat ik u, mijn waarde vriend, zonder onbescheidenheid kan mededeelen.

Reeds sedert lang is de Spaansche burgeroorlog het voorwerp der gewigtigste beraadslagingen in den raad der goden geweest, en men heeft zich over de toekomst van dit schoone, maar bijkans verwoeste land ernstig beziggehouden. NAPOLEON, de grootste man in den lateren tijd voor het organiseren van rijken, is reeds verscheidene malen bij JUPITER ontboden geworden, en zou hem met veel zorg bearbeide memoriën over de Spaansche aangelegenheden en het waarschijnlijk lot van Spanje hebben ingediend. Ten gevolge daarvan is besloten den Spanjaarden het volgend ultimatum te stellen: Wanneer niet voor het jaar 1842 alle onlusten in Spanje volkomen gestild, de Spanjaarden onder de gehoorzaamheid van hun opperhoofd en tot nuttige werkzaamheden zijn teruggekeerd, alsmede door daadzaken voldoende bewezen hebben, dat het hunne ernstige bedoeling is, om zich waardig te maken weder in de rij der beschaafde volken opgenomen te worden, dan zal men de Spanjaarden staatkundig onmondig verklaren, hen onder Europeesche curatele en het land onder sequester stellen.

Tot dat oogmerk moet er onverwijld eene algemeene junta worden zamengesteld, uit Duitschers, Franschen, Engelschen en Spanjaarden bestaande, welke zich namens de koningin-

(1) De slotstelling schijnt eene sterke persiflage te bevatten, en zou buitendien met de grondbeginselen van den afgestorvene strijden.

(Aanmerking van den Uitgever.)

regentes met de regering belast, de bedoelingen der verschillende partijen, alsmede de ware behoeften des volks tracht te leeren kennen en de middelen tot bevrediging aanwendt. Verder is voorloopig het volgende besloten geworden:

« Zoodra eene gewapende tusschenkomst noodzakelijk wordt, stellen Oostenrijk, Pruisen, de overige Deutsche bondsstaten en Sardinië 300000 man beschikbaar; Engeland, Holland, België en Portugal te zamen 100000 man; Frankrijk en Zwitserland insgelijks 100000 man. Rusland, Zweden, Denemarken, Napels en Griekenland nemen aan dezen kruistogt geen deel, uithoofde deze staten eensdeels te veraf liggen, anderdeels gebrek aan menschen en geld, of met hunne eigene zaken te veel te doen hebben.»

« Engeland, Nederland en Frankrijk bezetten de belangrijkste kustplaatsen, ten einde er depôts en magazijnen aan te leggen. Om echter reeds dadelijk de hoofdzaak te regelen en in verband met de latere omstandigheden te kunnen opereren, worden de volgende landstreken aan de bondgenooten ingeruimd:

« Aan de Franschen wordt het land tot aan den Ebro toegedeeld, met uitzondering der Baskische provinciën, die aan de Zwitsers moeten gelaten worden; de Beijeren en Saksers bekomen Valencia, de Oostenrijkers Murcia en Granada; de Engelschen, Hannoveranen en Brunswijkers Andalusie met Antequera; de Belgen en Mecklenburgers Estramadura; de Pruisen Leon; de Nederlanders en Oldenburgers Asturie; de Wurtembergers, Badeners, Hessen en Nassauers bekomen Galicie. De Piemontezen bezetten de Balearische eilanden. Bij deze verdeeling is niet alleen acht geslagen op de grootte der landstreken en wat zij kunnen opbrengen, maar ook op den rijkdom aan menschen aan de zijde der bondsleden.»

« De Spanjaarden behouden alzoo Oud- en Nieuw-Kastilië, en het op den regter Ebro-oever gelegen gedeelte van Aragon en Kataloniën. Deze landstreken zijn groot genoeg om diegenen te onderhouden, die niet verkiezen mogten zich aan de bondgenooten te onderwerpen en in het bezit van hun grondeigendom te blijven.»

Halve maatregelen worden hier dus niet genomen, en dat regtvaardigt ten volle het op de been brengen van zulk eene groote legermagt. Men wil er volkomen zeker van zijn, dat de zaken in weinig maanden tijds afloopen en zich aan geen nadeelige kansen blootstellen. Het Spaansche grondgebied moet derhalve op *denzelfden* dag door de troepen van alle bondgenooten *te gelijk* betreden worden. De Franschen rukken over Perpignan en Bayonne voorwaarts, zetten levens bij Barcelona en Bilbao, onder bescherming hunner stoomschepen vloot, een groot gedeelte hunner troepen benevens de Zwitsers aan land. De Oostenrijkers, Beijeren en Saksers landen bij Alicante en Carthage; de Engelschen, enz. bij Malaga en Gibraltar. De Portugezen rukken voorwaarts tot Alcantara en Douro, om tot eerste voorhoede te dienen van de Belgen, Mecklenburgers en een gedeelte der Pruisen, welke bij Lissabon en Oporto landen, en om aan dezen de bezetting der linie van den Taag en Douro gemakkelijk te maken. Het andere legergedeelte der Pruisen en de Nederlanders landen bij Villaviciosa en Gyon, de overige Duit-

sche bondstroepen bij Corunna, Vigo, en waar zij het best oordeelen.

Op den dag dezer landingen worden er manifesten uitgevaardigd, welke den Spanjaarden de bedoelingen der verbonden mogendheden en de voorwaarden van onderwerping bekend maken, maar te gelijk hun de nadeelige gevolgen van ernstigen tegenstand voorhouden. Naardien overal slechts de verdrijving van den vijand wordt bedoeld, moet er meer gemanoevreed dan aangevallen worden, weshalve men zich meestal van het middel van omtrekking zal bedienen, doch de vaneengescheidene kolonnen nogtans van tijd tot tijd geschikte vereenigingspunten aanwijzen. Vestingen worden alleen gehlokkeerd. — Zoodra 500000 soldaten gelijktijdig in Spanje vallen, valt aan de uitkomst nauwelijks meer te twijfelen.

Mogten de Spanjaarden dolzinnig genoeg zijn, om zich met overmagt op den een' of ander' der bondgenooten te werpen, dan trekt deze vechtend terug, en laat de zorg voor hetgeen verder te doen is, aan het nevenkorps op, 't welk in zoodanig geval onbeschoord voorwaarts rukken moet en daartoe de handen nu ruimer heeft; in dat geval echter verliezen alle gevangene Spanjaarden hunne vrijheid en moeten in de veroverde landen slavenwerk verrigten.

Eene hoofdzaak blijft intusschen de voorloopige bezetting van het land. Met dat inzicht worden aan de grenzen van het aan de Spanjaarden verbleven land, vaste legerkampen daargesteld, geheel overeenkomstig de beginselen der oude Romeinen. Met een derde gedeelte der geheele krijgsmagt, hoopt men deze legerkampen en de tusschen beiden liggende verbindingsposten sterk genoeg te bezetten, een tweede derde gedeelte wordt in de naaste, achterwaarts gelegen steden en dorpen ingelegerd, en dient ter ondersteuning. Onder bescherming van deze veiligheidsmaatregelen begint het laatste derde gedeelte onverwijld de kolonisatie.

In gevallen waar een volksbeheer en eene volkplanting op zulk eene groote schaal moet tot stand gebragt worden als in het veroverd land, is het altijd zaak dat men ook der vrouwen meening inwint. JUPITER heeft daarom bij vele beraadslagingen ook de godinnen in den raad geroepen, en haar in 't bijzonder geraadpleegd aangaande de snelle toeneming der bevolking; want een land zonder menschen is weinig waard, en alhoewel de Engelschen, Belgen, Franschen en Duitschers allerhande machines zullen uitvinden, om het gebrek aan menschenhanden zooveel mogelijk te vergoeden, zullen er toch nog altijd niet genoeg zijn. Het gevoelen van VENUS is geweest, dat eene uitnoodiging aan de Spaansche vrouwen en meisjes, om in de veroverde landen achter te blijven en zich door het huwelijk te verbinden met officieren, soldaten en de later aankomende kolonisten, de beste gevolgen zoude hebben. Bij de zamenstelling der bondcontingenten moet men derhalve trachten ze grootendeels uit zulke vrijwilligers te doen bestaan, die gezind zijn om zich voor goed in Spanje neêr te zetten, en men belooft zich van deze groote amalгатie zooveler verschillende volken, een veel beter resultaat, dan wanneer alle wateren van Spanje met de scheikundig verkregene, deugdkeekende ingrediënten bezwangerd werden; want de afzonderlijke deeltjes,

waaruit ons vermogen tot denken en handelen zamengesteld wordt, ontwikkelen zich toch wel eerst in het bloed, gaan dan in de sappen over, tot zij in de hersenzenuwen opklimmen en als denkbeelden vlugtig worden. Het spaansch karakter, aan 't welk men vele goede eigenschappen moet toekennen, bepaaldelijk standvastigheid en volharding, zal door een zoodanige vermenging met de verschillende rassen, in alle geval aanmerkelijk verbeterd worden, en de Spanjaarden zullen alzoo in de twintigste eeuw welligt de geniaalste en beminnenswaardigste lieden van de wereld zijn.

Hoelang deze bezetting van Spanje, gevolgelijk ook de staatkundige onder voogdij stelling der Spanjaarden duren moet, is nog niet bepaald, doch voor 't minst het vierde eener eeuw. De bondgenooten verkrijgen daardoor volkomen regt van eigendom op het door hen bezette land, welke regten echter alleen op de Spanjaarden zelven kunnen overgedragen worden, uitgezonderd Galicie, dat later aan Portugal moet overgaan. Tot zoo lang het land aan de Spanjaarden niet teruggegeven wordt, krijgt het de staatsregeling van eenen bondsstaat met eene centrale regering. De betrekking van opper-regent wordt afwisselend door Frankrijk, Engeland, Oostenrijk en Pruisen vervuld.

De gezamentlijk verbonden mogendheden waarbergen elkander wederkeerig hunne bezittingen, en sluiten een beschermend, aanvallend en verdedigend verbond voor den tijd van vijf-en-twintig jaren; een verbond, zoo ontzagingboezemend, dat Rusland niet zal wagen in den rug der bondgenooten iets te ondernemen wat dezen gevaarlijk zou kunnen worden; want Duitschland, Engeland en Frankrijk zijn nog altijd in staat om een tweede half miljoen strijders tegen Rusland te doen oprukken; in welk geval de Tscherkessen en Polen zich in hunne pogingen tevens krachtig zouden ondersteund gevoelen.

Zóó is voorloopig JUPITER's plan omtrent Spanje, en MORPHEUS heeft reeds geheime instructiën bekomen, hoe hij de in de zaak betrokken vorsten en hunne raadslieden, in den droom, voor dit nieuw hervormingsdenkbeeld moet winnen en de moeilijkheid der uitvoering zooveel mogelijk wegnemen; het overige moet aan het lot en de wijsheid der handelende personen overgelaten worden.

Dit kolossale bekeeringsdenkbeeld opent van zelf het veld voor de ruimste beschouwingen. Slaan wij een blik op de kruistogten in het Beloofde — thans hoogst ellendige — Land, dat is, bij vergelijking, de togt tegen de Spanjaarden een waar kinderspel, en bij den tegenwoordigen staat onzer hulpmiddelen, uitvoerbaar met geringe offers aan geld en menschen; het doel is echter oneindig grootscher. Het is de bedoeling niet, om de Spanjaarden voor hunne misdrijven te tuchtigen, noch om hun land op den duur te verbrokkelen, maar alleen, om hen *bongré malgré* op een' hooger trap van beschaving te brengen, waarop zij zoo goed als andere volken regt hebben te staan. Men zal den Spanjaarden hunne eigene geschiedenis onophoudelijk voor oogen moeten houden, en hen herinneren dat Spanje nooit meer gebloed heeft dan onder de heerschappij der Mooren, en dat, toen deze met geweld verdreven waren, kunsten, wetenschappen, beroepen, akkerbouw, zeden en gebruiken, met toenemende snelheid in verval kwamen.

Welligt ware het voor het Napoleontisch geslacht weggelegd geweest, Frankrijk, Italie en het Pyrenesche schiereiland, niet slechts uit den vroegeren sluimer wakker te schudden, maar die landen ook waarlijk gelukkig te maken. Dan echter hadden deszelfs leden niet alleen veel talent en werkdadigheid moeten aan den dag leggen, maar ook zulk een edel karakter hebben bezeten als NAPOLEON's schoonzoon, de onvergelykelijke EUGENIUS; hunne raadslieden hadden dergelyk slag van menschen moeten zijn, vrij van hebzucht, en slechts het algemeen welzijn bedoelende. Het lot heeft het anders beschikt. Beschouwt men echter den tegenwoordigen toestand van deze landen en volken, dan schroomt men te zeggen, dat zij thans op een' hooger trap staan dan toenmaals; zij verkeeren allen in eene meer of minder gevaarlijke crisis, wier einde en gevolgen niet te voorzien zijn.

Het menschengeslacht is eene eindeloos te volmaken stof en zijne tijdelijke bestemming bestaat in een volhardend streven naar volkomenheid op alle mogelijke wijs. Het voorbeeld echter van een deugdzaam regent, hoe krachtig het ook werken mag, schiet nogtans ver te kort, om een in zedelijke gisting verkeerd, door inwendige verdeeldheid verdorven volk, binnen de palen van maatschappelijke en redelijke vrijheid terug te brengen. Op de massa kan geen enkel persoon werken; het moet ook door massa's geschieden. Het goede voorbeeld van enkelen wordt door de menigte niet opgelet, wordt slechts door weinigen opgemerkt en nagevolgd. Velen vermogen daarentegen veel, zoodra zij naar een en hetzelfde doel streven; dan is hun ten laatste niets meer onmogelijk.

Zoo zal het, naar wij hopen, ook met Spanje gaan, als het olympisch denkbeeld tot uitvoering komt en met bekwame hand doorgezet wordt. Van alle zijden door volken omgeven, die allen op een veel hooger trap van beschaving staan, en in den loop der tijden door de banden des bloeds veelvoudig met hen verbonden, zal den Spanjaarden slechts de keus overblijven, of om te volharden in hunne indolentie, eenzijdigheid en armoede van geest, of zich naauw aan te sluiten aan hunne naaste naburen. Het laatste alleen kan hun het doel doen bereiken, staatkundige vrijheid en staatkundig belang hun wedergeven; het beste mag men dus met regt verwachten; want iedere poging om het juk der beschaving met geweld van zich af te werpen, zou ligt kunnen uitloopen op de algeheele onderwerping en werkelijke verbrokkeling van het land.

De in de Spaansche expeditie betrokken mogendheden zouden zeker bij de tijdelijke inbezitneming van de haar toegeede landstroken, geen groot voordeel vinden, maar het zijdelingsche nut valt naauwelijks te berekenen en is allerminstigst van aard. Vooreerst mag men het niet bewimpelen, dat eene algemeene oorlogsbeweging voor de meeste volken zeer noodzakelijk is: voor de Franschen ter zake hunner tegenwoordige onbehaaglijke stemming; voor de Engelschen, om de Ieren tot bedaren te brengen, voor de Duitschers, omdat zij te lang zonder eenige krijgshandeling geweest zijn. Het idealismus en materialismus hebben maar al te zeer de overhand bekomen, om niet ernstig op krachtdadige tegengemiddelen bedacht te zijn, en het beste middel

blijft steeds de oorlog. Tot nog toe ontbrak daarvoor echter eene voldoende reden en een gezond doel. Wat redelijks en verstandigs kan bijv. een oorlog tusschen Engeland en Frankrijk, of tusschen Franschen en Duitschers beoogen? In een oorlog tusschen twee beschaafde volken, verliezen de beide partijen altijd. Zulke oorlogen behoorden bij den tegenwoordigen stand der staatkunde niet meer te ontstaan. Geheel anders is het, als men tegen ontaarde en ruwe volken te velde trekt, om ze allens in den kring der beschaving terug, of daar binnen te brengen; dat is een edeler, een verhevener doel, onzen tijd volkomen waardig. Men moet de zaak echter menschelijker, omzigtiger en grootscher behandelen dan de Franschen aan de kust van Noord-Afrika te werk gaan, en ook meer verstand hebben van beheer en kolonisatie.

Bij eene zoo algemeene onderneming als de onderhavige expeditie naar Spanje, waarvan het doel vooraf is bepaald, vervalt alle staatkundige ijverzucht der deelnemende partijen. Uiterlijk schijnt het wel, dat deze gemeenschappelijke bezetting van gezegd land, de bron van vele staatkundige wrijvingen moet worden, maar ik beweer juist het tegendeel, en beschouw deze onderneming als een' zekeren waarborg voor den vrede; alleen moet als grondbeginsel vaststaan: dat iedere mogendheid, die tegen de verdragen wilde handelen, door alle overige mogendheden wierd gedwongen, zich getrouw aan de gemaakte bepalingen te houden. Een welbegrepen eigenbelang zal spoedig tot de overtuiging leiden dat zoo 't beste is.

Eene gewelddadige verhindering dezer expeditie door vreemde mogendheden, heeft men niet te vreezen; zelfs Rusland zou het niet wagen tegen half Europa de wapens aan te gorden. Daarentegen late men het vrij spel in Azie; ja men kan de Russen zonder gevaar geheel Klein-Azie prijs geven, mits slechts Europisch Turkije onder bescherming van het nieuwe bondgenootschap gesteld wordt; want zoodra de spaansche aangelegenheden tot zulk eene hoogte gevorderd zijn, dat men geen achteruitgang meer te vreezen heeft, dan moet het werk der Europesche beschaving op eene dergelijke wijze ook met de Turken een begin maken.

Het denkbeeld van eenen eeuwigen vrede is, als men de zaak naar de letter opneemt, kinderachtig en laf; maar een vrede tusschen alle beschaafde Europesche volken, met openbare oorlogsverklaring tegen alle onbeschaafde volken, is geen staatkundige onzin, maar eene mogelijkheid, welke de goede wil — die thans meer dan ooit in het staatkundig verkeer wordt waargenomen — spoedig verwezenlijken kan.

Welk eene levendigheid zou de bezetting van Spanje in de staten veroorzaken die er aan deel namen! Vooreerst de mobilisatie der bondscontingenten, die jaarlijks in behoorlijke evenredigheid door nieuwe troepen konden worden afgelost, opdat allens een steeds grooter wordend gedeelte der bevolking zich door deze krijgsweging harden zou, zonder er door te verwilderen, daar het bedrijf der troepen zich zou bepalen tot marschen, legerplaats- en voorpostendienst, en de gevechten eene uitzondering op den regel zouden zijn; ten anderen, het nut der kolonisatie, waardoor steeds nieuwe behoeften ontstaan; voorts de aangeknoopte wondende handelgemeenschap met de ontstane koloniën en met de door Spanjaarden bezette landstreken, het werkzaam bedrijf

der industriëlen, de stille werkzaamheid en studiën van kunstenaars en geleerden, enz. Overal en in alles zou de levendigste onderlinge werking komen, zich geestelijk en ligchaamlijk zamenmengen en incensmelten; geheel nieuwe geslachten zouden daaruit voortkomen, vrij van staatkundige vooroordeelen, en de zucht voor het algemeene welzijn mede op de wereld brengen. Niet meer naar Polen, Rusland en Amerika zou er worden uitgeweken, om na weinig jaren, berooid van geld, schoon rijk aan ondervinding en teleurgestelde hoop, terug te keeren; men zou maar alleen naar Spanje emigreren, en de reis daarheen zonder moeite of groote kosten kunnen doen.

Boosaardige spotters zullen dezen nieuwen bondstaat wellicht «een staatkundig onding» noemen; maar de steeds grooter en sterker wordende duitsche Tolvereiniging heeft het bewijs geleverd, dat dergelijke bondgenootschappen geheel in den geest vallen van den tegenwoordigen tijd. — Ik ben volkomen overtuigd, mijn vriend, van uwe levendige belangstelling in het onderhavig ontwerp; tracht nu ook maar door mond en pen de algemeene belangstelling er voor op te wekken, want JUPITER verlangt, dat men met dit denkbeeld gemeenzaam worde: hij wil de volkomenste zege der beschaving op de barbaarschheid.

NOG EEN DENKBEELD

VOOR EENE

VESTING-OPHAALBRUG MET VERANDERLIJK TEGENWIGT.

(Ingezonden.)

Van alle vesting-ophaalbruggen zijn ongetwijfeld de gewone valbruggen, met hamei- en balans-gebonden, wat het werktuiglijke aangaat, het volkomenste en meest voldoende. — Derzelver evenwichtsvergelijking is allereenvoudigst, en dit evenwigt eens voor eenigen stand bepaald zijnde, zal ook voor alle andere standen blijven bestaan.

Zij worden desniettemin minder doelmatig geoordeeld, voornamelijk uithoofde dat de lange balanspriemen, de manoeuvre der brug aan den vijand verraden, hetwelk zijn groot nadeel kan hebben.

Diensvolgens is men op andere middelen bedacht geweest, om, het zij:

1°. Het veranderlijk tegenwigt, zonder het genoemde nadeel te hebben, op meer of min volkomene wijze daar te stellen.

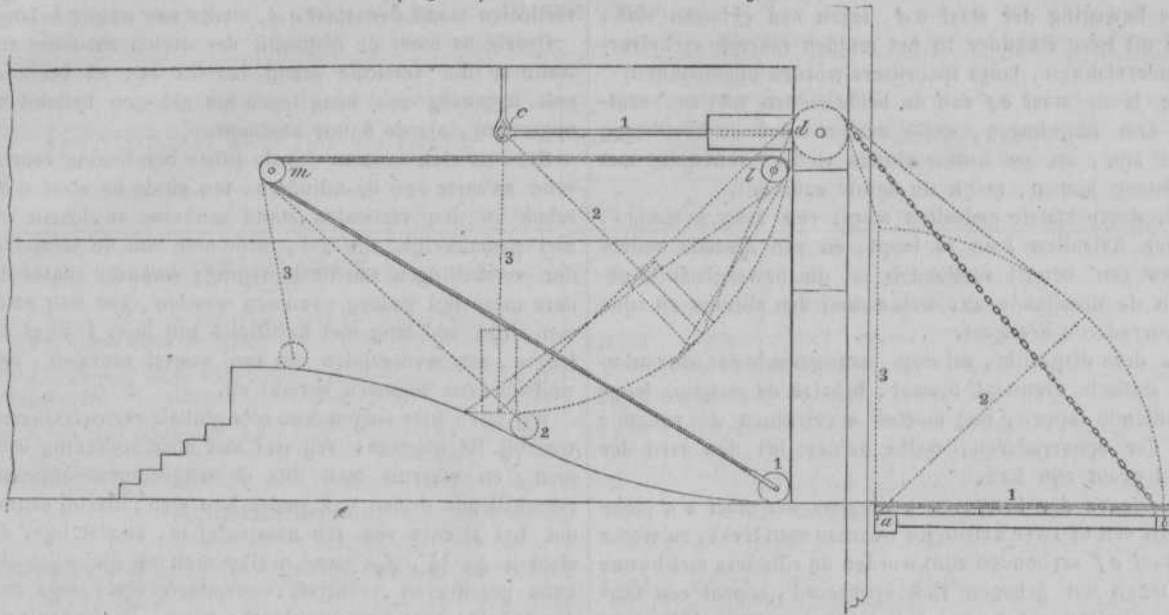
2°. De valbruggen door bruggen met zoogenaamde basicules, of wel door rol- of ook draaibruggen te doen vervangen.

Zoowel van de bij 1 als bij 2 opgenoemde brugsoorten, zijn een aantal projecten uitgedacht en ten uitvoer gelegd, waaronder zich zeer voldoende bevinden.

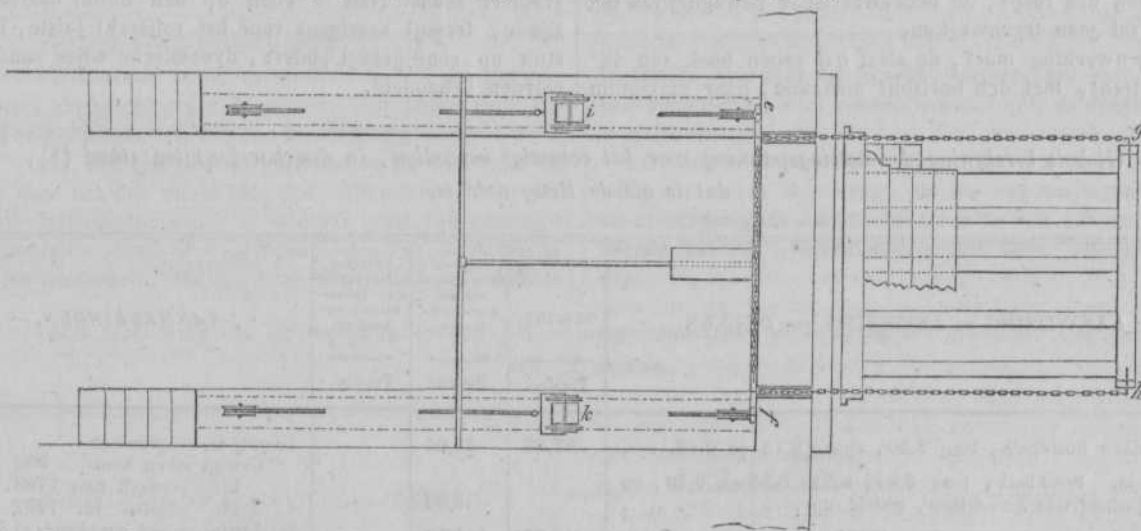
Het is dus zoo zeer niet om eene verbetering daar te stellen, dat de schrijver nog met het onderhavige denkbeeld, onder de bruggen bij 1 genoemd, tehuis behoorende, te berde komt, maar veeleer, om daardoor eene verscheidenheid te meer in de wijze van ophalen der vallen aan te geven, die welligt, in bijzondere gevallen, ter toepassing in aanmerking zoude kunnen komen.

De wijze dan waarop men zich voorstelt, het aanvankelijk horizontale val ab (zie de Fig.) op te halen, is de navolgende:

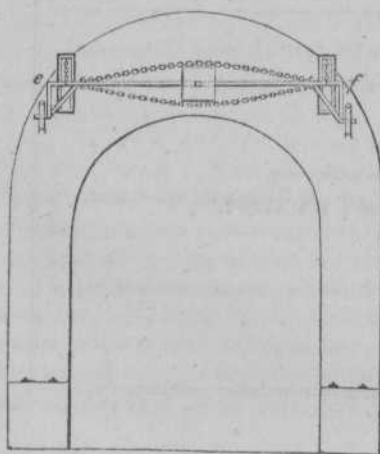
(Fig. 1.) Doorsnede over de lengte.

(Fig. 2.) Platte grond. (Schaal van 1 el op den duim.)

(Fig. 3.) Doorsnede over de breedte.

Eene ijzeren horizontale staaf cd , wier lengte gelijk aan die der lijn ab is, en in het verticale vlak ligt, gaande door de as der lengte van de poort, is aan haar einde c draaijende bevestigd.

Aan haar ander einde d , is zij met gewigten bezwaard, en aldaar verbonden aan eene andere, in het horizontale vlak, regthoekig op dezelve zijnde ijzeren staaf ef , welke door

kettingen, gelijk de figuur genoegzaam aanduidt, tegen het doorbuigen versterkt is.

Op eenen afstand der uiteinden, worden aan laatstgenoemde staaf de ophaalkettingen der brug bevestigd, welke zich over in den muur gewerkte ijzeren katrollen bewegen, en bij g en h behoorlijk met den hoofdbalk der brug verbonden zijn.

Voor het statisch evenwigt in dien stand, moeten nu de resulterende krachten, welke de genoemde katrollen in tegenovergestelde rigting trachten rond te bewegen, even groot zijn. — Voldoet men daaraan, zoo behoeft men alleen iets meer dan de wrijving te overwinnen, en de brug zal opgaan.

Daarbij echter zoude, in de volgende standen, het veranderlijk werkend tegenwigt $cdef$, voor het evenwigt om de spil der katrollen, meer en meer te groot worden, en er zou eene versnelde beweging ontstaan, welke allernadeeligst zoude werken.

Om dit voor te komen, heeft men eene aan dit tegenwigt veranderlijk tegenwerkende kracht aangebragt, bestaande uit

twee ijzeren cilinders *i* en *k*, welke, te gelijk met de nederwaartsche beweging der staaf *cd*, tegen een gebogen vlak, bestaande uit twee elkander in het midden rakende cirkelvormige cilindervlakken, langs spoorijzers worden opgetrokken.

Daartoe is de staaf *ef* aan de beide einden met een' regt-hoekigen arm omgebogen, welke armen tegen de hoofdstang geschoord zijn, en aan hunne einden weder evenwijdig met die hoofdstang komen, gelijk de figuur aantoont.

Aan elk dezer laatste gedeelten wordt een reep bevestigd, welke over katrollen *l* en *m* loopt, en aan deszelfs andere einde, aan een' beugel verbonden is, die beweegbaar is gemaakt aan de draaijende *as*, welke door den cilinder en zijne beide spoorraden heengaat.

Volgens deze dispositie, zal men, aannemende dat aanvanke-lijk het statisch evenwigt bestaat, behalve de wrijving langs de verschillende tappen, nog moeten overwinnen de rollende wrijving der spoorraden, welke echter uit den aard der zaak, niet groot zijn kan.

Bij het opgaan der brug, en nedergaan der staaf *cd* (door middel van een of twee kettingjes waaraan men trekt, en welke aan de staaf *ef* verbonden zijn) worden de cilinders met hunne raden tegen het gebogen vlak opgevoerd, zoodat een aangroeiend gedeelte van het gewigt dier cilinders en toebehooren, in de rigting des reeps, de nederwaartsche beweging van het tegenwigt zal gaan tegenwerken.

Deze tegenwerking moet, de staaf *cd* eenen hoek van 45° of daaromtrent, met den horizont makende, haar maximum

bereiken, en verder weder gaan afnemen, tot dat zij bij den verticalen stand der staaf *cd*, weder van weinig belang wordt.

Overigens moet de dispositie der deelen zoodanig zijn, dat wanneer die verticale stand bereikt is, de beide cilinders ook nagenoeg zoo hoog tegen het gebogen hellend vlak zijn opgevoerd, als de figuur aantoont.

Het laat zich aanzien dat de juiste berekening voor de te ge-vene zwaarte aan de cilinders, ten einde de staaf *cd* zonder schok in den verticalen stand aankome en daarin verblijve, niet gemakkelijk zijn zal, uithoofde van de veranderlijkheid der versnellingen van de beweging; wanneer echter die cilin-ders maar ligt genoeg genomen worden, zoo kan men dezelve altijd zóo lang met kettingjes van bijv. 1,20 el à 1,50 el lengte, aan wederzijden van een' knevel voorzien, tot dat het voorschreven oogmerk bereikt zij.

Wij laten hier volgen eene zeer globale evenwigtsberekening, waarbij de gegevens vrij wel met onze teekening overeenko-men, en waaruit men dus de aangenomene afmetingen der verschillende deelen ook nader kan zien; hierbij aanmerkende dat het slechts een ten naastenbij is, zoodat bijv. de coëffi-cienten $\frac{5}{4}$, $\frac{11}{8}$, $\frac{7}{8}$, enz., welke men op die wijze als gebro-kens geschreven, aantreft, gevonden zijn, door ontbinding der krachten op éene graphische wijze, de teekening op eene grootere schaal (van 4 ellen op den duim) daartoe gebragt zijnde, terwijl overigens voor het volstrekt juiste, het vraag-stuk op eene geheel andere, dynamische wijze zoude moeten worden behandeld.

Globale berekening der kettingspanning voor het evenwigt benodigd, in den horizontalen stand (1), dat is als de Brug neêr is.

I.

AANWIJZING EN AFMETING DER DEELEN.	GEWIGT.		Spanning daarvoor in elke ophaal-ketting be-noodigd.	AANMERKINGEN.
	Ponden.	Verticaal vermogen op elk der hoofdbalk-einden. Ponden.		
De eiken hoofdbalk, lang 3,50, zwaar 0,15 en 0,18. . .	87,88	43,94		Hierbij is aangenomen : Gewigt eiken hout 930 Id. gesmeed ijzer 7788 Id. gegoten id. 7207 De kettingen per strekkende el 8,40 ponden of $\frac{1}{3}$ van 440,02.
De id. broekbalk, lang 3,64, zwaar 0,25 en 0,30, en bijbehorende ijzerwerken, gesteld op		5,00		
De 5 leggers, te zamen lang 17,75, zwaar 0,15 en 0,18.	445,70	111,42		
Het eiken onderdek.	684,76	171,19		
Het bovendek.	206,82	51,70		
Spijkers.	12,00	3,00		
IJzerwerk bij den hoofdbalk behorende.	50,00	25,00		
Gewigt der ketting van het raakpunt aan den katrol, tot aan den hoofdbalk.	37,54	28,77		
Te zamen	1544,60	440,02	350,00	
Nog wordt de ketting gespannen door een gedeelte $\frac{2}{3}$ van haar halve gewigt, of 28,77 ponden bij den katrol tegen dezelve drukkende.			20,00	
Totale benodigde spanning			370,00	

Globale berekening van de kettingspanning welke het aangebrachte tegenwigt, in den horizontalen stand (1) te weeg brengt.

II.

AANWIJZING EN AFMETING DER DEELEN.	GEWIGT.		AANMERKINGEN.
	Ponden.	Spanning daardoor in elke ophaalketting veroorzaakt. Ponden.	
GESMEED IJZER.			
Staaflangs de beide katrollen, met de armen, enz., lang 6,50, zwaar 0,05 en 0,05.	126,53	63,27	
Steunkettingen, onder en boven het tegenwigt, te zamen lang 6,40.	53,76	26,88	
Staaflangs van het tegenwigt, lang 3,80, zwaar 0,05 en 0,05.	73,98	18,49	
Handkettigjes van binnen.		5,00	
GEGOTEN IJZER.			
Tegenwigt, lang 1,00, zwaar 0,40 en 0,40, na aftrek van het doorlopende gedeelte der staaflangs.	1133,66	479,62	of $\frac{1}{4}$ van 1133,66.
Totale aanwezige spanningskracht.	1387,95	593,26	

In dezen horizontalen stand overtreft dus, bij de aangenomen maten, de kracht ruim 25 ponden den bestaanden last. Men heeft echter geene wrijving in aanmerking genomen, welke in dezen stand het grootste is. Wij zullen die hier niet berekenen, daar het ons toeschijnt, dat, uithoofde van het minder aantal wrijvingspunten, ze minder moet zijn dan zij in den horizontalen stand voor de ophaalbrug van *Beaulieu* is, en derhalve aannemen, dat zij, even als bij die brug, door het

bestaande overwigt der kracht, vermeerderd met eene kracht van 19 ponden, overwonnen wordt. (Zie de Prijsverhandeling over die brug).

Laat ons nu zien, welke de verhouding zij tusschen kracht en last, de as der brug, en die van het tegenwigt in een stand aangenomen, welke eenen hoek van 45° maakt, met de horizontale lijn, welke bij beiden door het draaijingspunt gaat.

Globale berekening der kettingspanning voor het evenwigt benodigd, de brug in den stand als voorschreven (2) zijnde.

III.

AANWIJZING EN AFMETING DER DEELEN.	GEWIGT.	Verticaal vermogen op elk der hoofdbalk-einden. Ponden.	Spangings daardoor in elke ophaalketting benodigd. Ponden.	AANMERKINGEN.
Ingevolge de Tabel I, voor het geheele val met toebehooren.		440,02	308,01	of $\frac{7}{10}$ van 440,02.
Ketting van de katrol tot aan het val, lang 4,00.	33,60	16,80	11,76	of $\frac{7}{10}$ van 16,80.
Te zamen		456,82	319,77	
Nog wordt de ketting gespannen door een gedeelte $\frac{1}{10}$ van haar halve gewigt 16,80, bij de katrol			12,49	
Totale benodigde spanning			332,26	

Globale berekening der kettingspanning welke het aangebrachte tegenwigt in den stand (2) te weeg brengt.

IV.

AANWIJZING EN AFMETING DER DEELEN.	Verticaal vermogen op elk der cilin- den van de staaf bij de ophaal- bruggen.	Spanning daardoor in elke ophaal- ketting ver- oorzaakt.	AANMERKINGEN.
	Ponden.	Ponden.	
Ingevolge de Tabel II. voor het geheele tegenwigt met toe- behooren.	393,26	454,10	of $\frac{62}{100}$ van 593,26.
Ophaalketting van de katrol tot de staaf, veroorzaakt . . .		20,00	
Totale aanwezige spanningskracht	393,26	474,10	

De tabellen III en IV vergelijkende, ziet men, dat in den stand (2) de aanwezige spanningskracht tot ophalen der brug, 141,84 ponden te groot is, bij elke ophaalketting.

Maar in dien stand (2) zijn ook, de, het tegenwigt tegen-

werkende cilinders in den stand (2) gekomen. — Laat ons zien hoeveel zij die overmaat van spanningskracht, in dien stand, verminderen.

Globale berekening van de tegenwerking of vermindering der overmaat van de spanningskracht in den stand (2) door de cilinders veroorzaakt.

V.

AANWIJZING EN AFMETING DER DEELEN.	GEWIGT.	TEGENWERKENDE VERMOGEN		AANMERKINGEN.
		in de rigting van elken reep.	in de rigting van elke ophaalketting.	
Gegoten ijzeren rol tusschen de spoorijzers en raders, in diameter 0,30, lang 0,30.	152,75			De rol is volgerekend, tegen de doorlopende gesmeede as en speelruimte.
Beugel om de spoorraders, van gesmeed ijzer van 0,03 en 0,03, lang 1,25.	8,76			
Twee spoorradersen, overeenkomstig die bij de gewone rolbruggen.	100,00			
Te zamen	261,51			
Totale tegenwerkende kracht.		127,12	130,60	of $\frac{2}{3}$ van 261,51. of $\frac{2}{3}$ van 127,12.

De overmaat van het tegenwigt bij elke ophaalketting, wordt derhalve ten slotte in den stand (2), volgens de tabellen III, IV en V, $141,84 - 150,60 = 11,24$ ponden, zonder nogtans eenige wrijving, of het gewigt des reeps in rekening te brengen.

Bij de verdere, meer naar het verticale naderende standen van het tegenwigt, zal dat overwigt van hetzelfde steeds verminderen, en zelfs bij den stand, midden tusschen (2) en de verticale gelegen, integendeel reeds voor het evenwigt, een te kort in de spanning door hetzelfde veroorzaakt, bestaan, van circa 15 ponden voor elke ketting.

Daardoor moeten dan de vroegere versnellingen vernietigd worden, zoodanig dat de beweging uitgeput is, als het tegenwigt in den verticalen stand aankomt, waartoe men — gelijk reeds vroeger is aangemerkt — zal kunnen geraken, door het met kettingjes omwinden der beide cilinders, tot dat het genoemd oogmerk bereikt zij, en waartoe men dan ook aan die cilinders wel eenigzins mindere afmetingen zal kunnen geven, dan hierboven zijn aangenomen.

J. VAN DER STOK,
Kapitⁿ.-Ingenieur.

INWENDIGE DIENST BIJ DE KAVALLERIE.

(Ingezonden.)

Onder de onaangenaamheden van den dag behoort almede het voortdurend toepassen van het verouderd reglement van inwendige dienst op den tegenwoordigen gang der dienstzaken. Toen er, ruim drie jaren geleden, questie was van het herzien van dat reglement, mogten wij de hoop koesteren dat hierin spoedig eene verandering ophanden was; die hoop werd een jaar later gevoeld, toen, op hooger last, inderdaad hier en daar wijzigingen ingevoerd werden. Sedert echter zijn ook die wijzigingen ingetrokken en is alles weder op den ouden voet gebleven, met uitzondering slechts van datgene wat de regiments-kommandanten, uithoofde der exercitiën, niet volhouden konden, als bijv. het eten der soep om 10 uren des voormiddags.

Het reglement van inwendige dienst bevat intusschen zeer vele artikelen, die klaarblijkelijk niet langer van toepassing zijn konden, toen geheel andere regiments-formatiën ontstaan zijn, waardoor het personeel der officieren dermate verminderde, dat bijv. een ritmeester de bezigheden en de verantwoordelijkheid op zich nemen moest, waarmede bevorens twee ritmeesters belast waren.

Art. 124, onder anderen, van dat reglement zegt:

« In ieder regiment moet wekelijks een ritmeester gekommandeerd worden, om toezigt te houden over de uitvoering der bijzonderheden van de politie en krijgstuicht, en der inwendige dienst van het regiment. »

« Alle ritmeesters van het regiment zullen tot deze dienst onderling afwisselen. »

Vooreerst is het duidelijk dat hier sprake is van een regiment, en niet van een gedeelte eens regiments; en ten anderen, behoort dit artikel te huis in eenen tijd, toen de regimenten ten minste uit acht kompagniën bestonden, welke kompagniën ieder door eenen ritmeester, met / 2400 traktement 's jaars, gekommandeerd werden, en alle welke ritmeesters tot deze dienst onderling moesten afwisselen, zoodat die door acht ritmeesters waargenomen werd: nu, daarentegen, zijn er slechts vier of ten hoogste vijf ritmeesters van de 1ste of van de 2de klasse, onverschillig, bij een regiment aanwezig, en wordt er bij gedeelten van een regiment, bij iedere twee of drie eskadrons, indien het regiment verdeeld is, een ritmeester tot de orderweek gekommandeerd. Is dit ingevolge de letter, niet alleen, maar is dit ingevolge den geest van het reglement handelen? Ik geloof neen. — In vorige jaren konde het nuttig zijn, wanneer een geheel regiment in één garnizoen vereenigd was en er acht luitenants in de orderweek waren,

dat er een ritmeester gekommandeerd werd om die acht rapporten te innen, om te waken dat de inwendige dienst geregeld geschiedde, en dat niet in deze of die kompagnie, soms wat te veel van het reglement werd afgeweken; het konde nuttig zijn, dat er bij zoovele dienstdoende luitenants, één ritmeester tegenwoordig was, om, en wel inzonderheid bij het fourageren, een en ander met order te regelen en te zorgen dat kleine geschillen werden bijgelegd; men leefde toen in eenen tijd waarin de onderscheidene kompagnies-kommandanten en ook de hoofd-officieren veel aan den ritmeester der orderweek overlieten; men diende toen minder omslagtig, eenvoudiger en vooral des winters minder druk, zoodat er soms dagen verliepen waarin de ritmeester zijne kompagnie niet zag; reden waarom het volgende artikel 125, handelende over het toezigt der kompagnies-kommandanten, alsmede de bepaling dat de kompagnies-kommandant gehouden zal zijn éénmaal in de 24 uren zijne kompagnie te visiteren, toen pas had. Thans is dit alles gansch anders: de dienst is nu inzonderheid door de alledaagsche exercitiën, veel drukker dan toen, en het personeel der officieren om in de dienst te voorzien, inzonderheid wat de ritmeesters betreft, met de helft verminderd. Behalve nu die alledaagsche oefeningen, zoo te voet als te paard, waarbij steeds alle officieren tegenwoordig zijn moeten, vereischen het inwendig beheer en de administratie der eskadrons een onophoudelijk toezigt, zoodat het waarlijk den eskadrons-kommandant niet behoeft aanbevelen te worden, zijn eskadron éénmaal daags te zien, daar zijne eigene zekerheid hem daartoe genoeg noopt, en het is dus wel zeer overbodig, om, buiten en behalve den eskadrons-kommandant, nog een ritmeester der orderweek te belasten met het toezigt over de twee of drie luitenants, die in een gedeelte van een regiment met de orderweek bij hunne eskadrons belast en onder het dadelijk toezigt hunner kommandanten zijn. Is het niet voldoende dat het oogmerk: orde en regel, bereikt worde? waarom dan bij den verantwoordelijken eskadrons-kommandant nog eenen ritmeester gekommandeerd, die het buitendien met zijn eigen eskadron en met zijne eigene hoofdadministratieve betrekking, doorgaans druk genoeg heeft, en dus zeer weinig lust gevoelt, om zich nog met de zaken van anderen en waarvoor anderen verantwoordelijk zijn, in te laten. Doch er zijn regiments-kommandanten die er genoeg aan hebben, de dienst altoos drukker te maken, dan tot welzijn van de dienst noodig en nuttig is; het is inderdaad of het hun hindert als de officieren te huis eenigen tijd kunnen afzonderen om die te besteden aan voor hunnen geest nuttiger en aangamer bezigheden dan het altoos loopen naar en het verblijf in kazerne en stallen. Volgens die hoofd-officieren, zouden de officieren, even als de onder-officieren in de kazerne

moeten wonen; en toch is het waar, dat de gewoonte van den troep om officieren bij alle kleine diensten in kazerne en stallen te zien, veel wegneemt van het ontzag 't welk de officier inboezemen moet.

Over de eigentlijke dienst van de officieren der orderweek, wordt hier niet gesproken; alleen zij het mij vergund in bedenking te geven, of de regiments-kommandanten niet wél zouden doen, hen van het bijwonen van het avond-appel, (art. 177 en 178), te versoosenen. Het avond-appel toch wordt in de kamers gehouden, de ruiter bij zijn nachtleger staande, indien hij staan kan; meermalen echter gebeurt het dat de man reeds half ontkleed is; anderen, de koks bijv., in één woord, zij die des nachts in de eene of andere dienst komen zullen, liggen reeds te snorken, enz. Is het nu niet beneden de waardigheid van den officier, dat hij zoodanig appel bijwone, en is het niet al erg genoeg dat de onder-officieren dit appel moeten houden? Dit laatste intusschen kan wel niet anders; de wachtmeesters maken appel in hunne pelotons en rapport aan den opperwachtmeester, die dit rapport aan den luitenant der orderweek overgeeft, welke laatste hetzelfde schriftelijk aan den ritmeester der orderweek brengt. Ware het nu niet voldoende, dat de opperwachtmeesters van den afloop van dit avond-appel, rapport bij den adjudant-onder-officier deden, die van de mankerende manschap tot den volgenden ochtend aanteekening houden, of wel naar bevind van zaken maatregelen zou kunnen nemen.

Laat ons hopen dat eene herziening van het reglement van inwendige dienst en dien ten gevolge de invoering van bepalingen, die meer met de omstandigheden en den geest des tijds strooken, zich niet lang meer zal doen wachten.

H..... October 1844.

H.

Invallende Gedachten.

(Ingezonden.)

1.) Door bij de rijpaarden van het leger, de *borstriemen* met toebehooren, de *staartriemen*, en ook de *neusriemen* van de hoofdstellen te supprimeren, kon op eene verstandige wijze worden bezuinigd, — of het bespaarde tot een nuttiger doeleinde gebruikt worden.

Een compleet voortuig kost f 5,83; een neusriem f 0,55 en een staartriem f 1,20, te zamen f 5,70; de tijd van duur van het harnachement is wel is waar, zestien jaren, doch herstellingen en vernieuwingen komen dagelijks voor, en deze «*hocus pocus*» verstomt, bij de vraag: «*dic, cur, hic?*»

2.) Als men bij de nieuwe model-vuurwapenen, den *tuimelaar* in dier voege veranderde, dat de haan, in de 1^e rust staande, *slechts zoo verre van het schoorsteentje verwijderd*

was, dat men het slaghoedje even kon opzetten, dan ware men van de zoogenaamde «*haanpalen*» bevrijd — en menig menschenleven bleef behouden.

Men heeft er reeds proeven mede genomen, en ook reeds eene nog veel betere, doch minder goedkoope verandering in het slot aangebragt, waarbij de haan, door *toeval* overgehaald wordende, in het overslaan, telkens in de 1^e rust moet springen en nimmer het slaghoedje kan doen ontploffen, *uitgezonderd in het eenige geval, dat men aan den trekker drukt.*

Een *gewone ijzeren ring* met lood bekleed en door een riempje aan den beugel bevestigd, belet het losgaan van het vuurwapen, als men dien ring om het schoorsteentje plaatst; ook kan men alsdan bij de exercitiën *tot oefening vuren*, zonder dat men gebruik moet maken van slaghoedjes, want zonder dat wordt de haan of het schoorsteentje beschadigd. — *probatum est!*

3.) De beugels van [de nieuw te vervaardigen vuurwapenen, of bij eventuele vernieuwing dier remontstukken, dienen zoo breed mogelijk en eenigzins *concave* gemaakt te worden, ten einde zoo veel doenlijk den trekker, tegen eene *onwillekeurige* aanraking te beveiligen.

4.) Men *scheide de slaghoedjes* van de *patronen*, en berge die in een met leder gevoerd, en door middel van een (lakensch) klepje *overdekt zakje* (voor op den buik, 13 duim van den hovenband, en even ver regs aangebragt) in den pantalon der infanterie en den rijbroek der kavallerie. (NB. eigenaardig, doch zeer doelmatig!) — Zodoende kan men eerst laden en daarna het slaghoedje op zijne plaats brengen, hetgeen oneindig minder gevaarlijk is, vooral als de haan in de sub. n°. 1 bedoelde rust staat. Bijkans bij alle legers wordt deze wijze van laden proefondervindelijk, en bij alle liefhebbers van de jagt, sedert het gebruik der percussie-geweren, ook proefondervindelijk, goedgekeurd. — In tijd van oorlog zoude bovendien het verpakken en het vervoer der munitie minder gevaarlijk wezen.

5.) Eindelijk menagere men eenigermate de epauletten, en veroorlove dan den officieren, om den jas zonder deze versierse-len te dragen, of dezelve door een goedkoope distinctief teeken te doen vervangen. — Voorbeelden zijn er in menigte!

November 1844.

Verum est, quis dubitat!

Verscheidenheden.

Wij zijn, als door toeval, in staat gesteld geworden, eene bijzonderheid mede te deelen van een officier van het Nederlandsche leger, die vrij opmerkelijk en welligt enig in haar soort is. De kapitein *Stolte* van het 1ste regiment infanterie, vierde namelijk op den 15den dezer (November) zijne vijftig-

jarige dienst, alleen en uitsluitend gewijd aan onze Koninklijke dynastie, aangezien ZijnEdeles diensttijd aanvangt met den 15den November 1815. Met zijnen 48jarigen ouderdom, 50jarige dienst en nog zeer jeugdig voorkomen, in weerwil van eene 12jarige dienst in West-Indië, gevoelde hij behoefde om ook den raad zijner chefs op te volgen en op dien voor hem grooten feestdag, zijne hulde te gaan bewijzen aan Zijne Ma-

jesteit, en een bezoek te gaan afleggen bij Zijne Excellentie den Minister van Oorlog. De minzame ontvangst daar genoten, maakte dat die dag voor hem onvergetelijk zal blijven. In navolging van de Duitsehe militaire tijdschriften, welke vele malen van zulke feestvieringen gewag maken, voegen wij hieronder den staat van dienst van voormelden kapitein, welke ZijnEdele, op onze aanvraag, welwillend aan ons heeft afgestaan.

N A A M.	NAAM DER OUDERS, GEBORTE- EN LAATSTE WOON- PLAATS.	DATUM VAN AANSTELLING IN ONDERSCHEI- DENE GRADEN, VAN OVERGANG NAAR ANDERE KORPSEN, ENZ.	In iederen graad gediend.			GEDANE VELDTOGTEN, BEKOMEN WONDEN, UITSTERKENDE DA- DEN OF BIJZONDERE VER- RIGTINGEN.	
			Jaren.	Maanden.	Dagen.		
STOLTE. Philippus Franciscus Christiaan	Vader: JACOB. Moeder: WILHELMINA NIEMEIJER, Geboren den 4. Mei 1796, te HESSEN-KASSEL, echter van beide zijden van Neder- landsche Ouders. Laatste Woonplaats: OLDENZAAL. Deszelfs Vader overleden, was Ontvanger der Registratie te ZWOLLE. Gehuwd: met J. G. E. VAN INGEN, hebbende 3 Kinderen.	<i>Nederlandsche Dienst.</i>					
		Bij 't 14de Bataillon van linie.					
		<i>Fourier.</i>	Den . . . . . 10 Apr. 1814.	7	21		13 November 1813 uit Oldenzaal als vrijwilliger uitgetrokken, en onder de orders van den Kolonel Bencmouk, het beleg van Devcenter bijgewoond.
			Vrijwillig afgegaan voor de dienst der Koloniën en bij het bat. Jagers n ^o . 10, naderhand n ^o . 27; aangekomen	29 Oct. 1814.			1815. In Frankrijk. 1816 } In de West-Indiën. 1827. } 1830. Bij 't Mobile Leger bij den opstand in België. 1831. Tiendaagsche Veldtocht in België.
		<i>Kadet-Fourier.</i>	Den . . . . . 1 Dec. 1814.	2	1		1832 } Bij het Mobile Leger. 1833. }
			Geenbarkeerd naar Suriname. Gedebarkeerd in de kolonie Suriname.	9 Jan. 1816. 18 Mrt. 1816.			1834. In de Vesting 's Bosch. Bij besluit van Z. M., dd. 3 Sept. 1831, N ^o . 39, benoemd tot Ridder der Militaire Willemsorde 4e klasse, Metalen Kruis, 28 Maart 1832.
		<i>Kadet-Sergeant.</i>	Den . . . . . 1 Jan. 1817.				
		<i>Kadet-Adj. Ond.offic.</i>	Den . . . . . 24 Junij 1817.				
		<i>2e Luit.</i>	Bij dispositie van Z. Exc. den Gouverneur-Generaal ad interim der kolonie Suriname, N ^o . 203, aangesteld, zijnde deze aanstelling door Z. M. den Koning bij besluit dd. 25 Dec. 1818, N ^o . 8, geaprobeerd, den	31 Julij 1818.	7	3	
		<i>1e Luit.</i>	Bij besluit van Z. M., N ^o . 112, aangesteld . . . . . Bij de 5de Afd. Inf., bij dispositie van Z. M., N ^o . 114, overgenomen als le luitenant van 't Bat. Jagers N ^o . 27, rang nemende	3 Aug. 1823. 30 Dec. 1827.	11	1	7
<i>Kapitein.</i>	Bij besluit van Z. M., N ^o . 23, aangesteld bij de 5e Afd. Infanterie. . . . . Bij de 7e Afdeeling overgeplaatst ingevolge aanschrijving van het D. v. O. N ^o . 5.	28 Dec. 1826. 10 Sept. 1836. 27 Dec. 1836.	7	2	14		
<i>Kapitein. 1e klasse.</i>	In deszelfs rang en ancienniteit overgeplaatst bij de 2e Divisie Algemeen Depôt der Landm. N ^o . 33, ingevolge aanschrijving van het D. v. O. . . . . Wegens ontbinding van de twee laatste Divisiën van het Algemeen Depôt der Landmagt, overgeplaatst bij het 1e regiment infanterie, ingevolge aanschrijving van het Departement van Oorlog, N ^o . 17523.	12 Julij 1838. 3 Nov. 1843.					
	Bij besluit van Z. M., N ^o . 13, aangesteld bij 't 1e Regiment Infanterie.	25 Nov. 1843.					

De fransche wapenfabrikkanten blijven zich bij voortdoring bezig houden met de verbetering der hand-schietwapenen. De heer *Séguier*, welke dezen tak van nijverheid zeer begunstigt, vertoonde in de vergadering van de Akademie der Wetenschappen te Parijs, den 22sten April l.l., als derzelve medelid, de nieuwste resultaten, welke de fabrikkanten *Renette*, *Gustine* en *A. Bernard*, met door hen vervaardigde geweerloopen verkregen hebben. Onder deze had een geweerloop van 0,71 ellen lengte, en 0,840 N. P. gewigt, achtereenvolgens schoten met 20, 50, 40 en 50 N. l. (??) buskruid en met 114, 171, 228 en 285 N. l. loodlading uitgehouden. Ten slotte had deze geweerloop de losbranding van 60 N. looden buskruid en 520 N. l. loodlading doorgestaan. De proeven welke de fabrikkant *Bernard*, een' door hem vervaardigden en uit gegoten staal en $\frac{1}{5}$ ijzer (*fer faconné*) zamengestelden geweerloop, had doen ondergaan, waren niet minder opmerkenswaardig. Een 72 N. duimen lange en 852 N. loden zware geweerloop, van gegoten staal, werd eerst met eene lading van 560 N. l. buskruid en 560 N. l. lood beschadigd. Deze lading vulde eene looplengte van 57 N. d. (over $\frac{3}{4}$ van de geheele lengte. (*Er wordt niet bygevoegd, hoeveel gewigt aan buskruid-lading onverbrand uit den loop gestuwd werd.*)

Daarna brachten de heeren *Arago* en *Séguier* een rapport uit over eenige niet minder belangrijke proeven, genomen met een geweer van *Delvigne*, zijnde eene bus, iets korter dan

eene Nederlandsche el, geladen met pleisterkogels. De kogel van cilindriscnen vorm, was aanmerkelijk zwaarder dan de gebruikelijke infanterie-kogel; de lading bestond uit 0,042 N. P. buskruid. De heer *Delvigne* had zelf met deze bus, uit de hand en opgelegd geschoten, op twee neven elkander geplaatste, 2 ellen hooge en 2 ellen breede schijven. Op eenen afstand van 500 ellen, werden deze schijven door 14 van de 15 geschotene kogels getroffen. Tien kogels drongen door drie, elk 2 N. duimen dikke, op den afstand van eene el achter elkander geplaatste planken. Op 700 N. ellen afstand troffen 2 van de 9 kogels den zwarten kring der middelste, 5 de buiten het midden en 2 de regtstaande schijf. Op 900 ellen afstand deed *Delvigne* 5 schoten, waarvan 2 de schijf troffen.

De *Allgemeine Militär-Zeitung*, welke dit bericht heeft overgenomen, voegt er de aanmerking bij: dat, indien men de vorderingen der Fransche fabrikkanten in de vervaardiging der handschietwapens nagaat, men ligtelijk tot de gevolgtrekking zoude komen, dat de fransche soldaten eene geoefendheid en trefzekerheid moeten hebben verkregen, die men nergens zoo kan opmerken; intusschen zou het uit andere berigten genoeg blijken, dat dit geenszins het geval is. — Wij voor ons, voegen er echter bij, dat geloofwaardige berigten, de overtuiging geven van de voortreffelijkheid der *Delvignesche* schietwapenen.

BIJLAGE V.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIREN SPECTATOR, 13de DEEL, N°. 5.

Maand November 1844.

LAATSTE BENOEMINGEN, OVERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMD:

Bij het 2de reg. inf., tot kap. der 1ste kl.: de gepensioneerde kap. S. J. Cochius. Bij het 1ste reg. inf., tot 2den luit.-kwartierm.: de sergeant-majoor A. Dunnes, van het 8ste reg. inf. Bij de komp. art.-werklieden, tot kap. der 3de kl.: de 1ste luit. C. G. von Dentzsch, van de komp. Bij het 1ste reg. inf.: de 1ste luit. op non-act. L. C. H. Mossel, van het 2de reg. inf. Bij het 3de reg. inf.: de gepensioneerde kap. der 1ste kl. A. G. Sutherland. Bij het 8ste reg. inf.: de gepensioneerde 1ste luit. J. T. G. Jonk.

Verplaatsingen.

Bij het 6de reg. inf.: de 2de luit.-kwartierm. J. van Graaf-ciland, van het 1ste reg. inf. Bij de bat^a. grenadiers van het

reg. gren. en jag.: de kap. der 1ste kl. J. G. Tindal, van het 3de reg. inf. Bij het 3de reg. art.: de kap. der 3de kl. J. Jooss, van de komp. art.-werklieden.

Eervol ontslagen.

De offic^a. van gez. der 3de kl. J. S. M. C. van Nues en J. A. Cramer. De surnumerair adjunct-paarden-arts A. W. Mulder.

Nonactiviteits-tractement verleend aan:

Den kap. der 1ste kl. C. M. H. de Jacoby, van het reg. grenadiers en jagers.

Gepensionneerd.

De offic. van gez. der 2de kl. H. P. Jamez.

Overleden.

De kap. der 3de kl. T. Kuyper, van het 3de reg. art. De 1ste luit. J. H. Boekhorst, van het 2de reg. inf.
